

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. **1**

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ **2**

δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ **3**

ἐγέννησεν τὸν Φαρές³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρές³ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ **4**

ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁵

Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν **5**

Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· Βοόζ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ῥούθ·⁸

Ὠβήδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν **6**

βασιλέα.

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·¹⁰ **7**

Σολομών⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ·¹¹ Ῥοβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· **8**

Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·¹² Ἰωράμ¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·

Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·¹⁴ Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ· **9**

Ἀχαζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑζεκίαν·¹⁶ Ἑζεκίας¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν **10**

Μανασσή·¹⁷ Μανασσῆς¹⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών·¹⁸ Ἀμών¹⁸ δὲ

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γένεσις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Φαρές, ὁ, Perez. ⁴ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ὁ, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ⁸ Ῥούθ, ἡ, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁰ Οὐρίας, ου, ὁ, Uriah. ¹¹ Ῥοβοάμ, ὁ, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ¹⁴ Ἰωάθαμ, ὁ, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz. ¹⁶ Ἑζεκίας, Hezekiah. ¹⁷ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ¹⁸ Ἀμών, ὁ, Amon.

ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν·¹ Ἰωσίας¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν² καὶ τοὺς 11
ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος.⁴

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν³ Βαβυλῶνος,⁴ Ἰεχονίας² ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ·⁵ Σαλαθιήλ⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ· Ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ· Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακεῖμ·⁶
Ἐλιακεῖμ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ·⁷ Ἀζώρ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ· 14
Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ· Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ· 15
Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ· Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ματθάν·⁸ Ματθάν⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν 16
τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος
χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες·⁹ καὶ 17
ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος,⁴ γενεαὶ δεκατέσσαρες·⁹
καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος⁴ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.⁹

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹⁰ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης¹¹ γὰρ τῆς 18
μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν¹² ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὗρέθη
ἐν γαστρὶ¹³ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, 19
δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,¹⁴ ἐβουλήθη λάθρα

¹Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ²Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ³μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁴Βαβυλῶν, Babylon. ⁵Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁶Ἐλιακεῖμ, ὁ, Eliakim. ⁷Ἀζώρ, ὁ, Azor. ⁸Ματθάν, ὁ, Matthan. ⁹δεκατέσσαρες, fourteen, 14. ¹⁰γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ¹¹μνηστεύω, ask in marriage. ¹²πρὶν, before, formerly. ¹³γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁴παραδειγματίζω, expose, make an example of. ¹⁵λάθρα, secretly.

ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,¹ ἰδοὺ, ἄγγελος 20
κυρίου κατ' ὄναρ² ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ
φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ
γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἑστίν ἁγίου. Τέξεται³ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ 21
ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν
ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 22
τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος⁴ ἐν 23
γαστρὶ⁵ ἔξει καὶ τέξεται³ υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουήλ,⁶ ὃ ἔστιν μεθερμηνευόμενον,⁷ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. 24
Διεγερθεὶς⁸ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,⁹ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁰
αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ 25
ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὔ ἔτεκεν³ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·¹¹
καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹² τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις 2
Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι¹³ ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁴ παρεγένοντο
εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς³ βασιλεὺς τῶν 2
Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα¹⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,¹⁴ καὶ
ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς 3
ἐταράχθη,¹⁶ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ· καὶ συναγαγὼν 4
πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο¹⁷ παρ'

¹ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ² ὄναρ, τό, dream. ³ τίκτω, give birth to, bear. ⁴ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁰ προστάσσω, command, order. ¹¹ πρωτότοκος, first-born. ¹² Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ¹³ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁴ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁶ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask.

αὐτῶν τοῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς 5
 Ἰουδαίας· οὕτως² γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεὲμ,¹ 6
 γῆ Ἰούδα,³ οὐδαμῶς⁴ ἐλαχίστη⁵ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν⁶ Ἰούδα·³ ἐκ σοῦ
 γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ⁷ τὸν λαόν μου τὸν
 Ἰσραὴλ. Τότε Ἡρώδης, λάθρᾳ⁸ καλέσας τοὺς μάγους,⁹ ἠκρίβωσεν¹⁰ 7
 παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος.¹¹ Καὶ πέμψας 8
 αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, Πορευθέντες ἀκριβῶς¹² ἐξετάσατε¹³ περὶ
 τοῦ παιδίου· ἐπὶ¹⁴ δὲ εὗρητε, ἀπαγγεῖλατέ μοι, ὅπως καὶ ἐλθὼν
 προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν· 9
 καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,¹¹ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,¹⁵ προῆγεν¹⁶ αὐτούς, ἕως
 ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω¹⁷ οὗ¹⁸ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,¹¹ 10
 ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.¹⁹ Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, 11
 εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες
 προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς²⁰ αὐτῶν
 προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,²¹ χρυσὸν²² καὶ λίβανον²³ καὶ σμύρναν.²⁴ 12
 Καὶ χρηματισθέντες²⁵ κατ' ὄναρ²⁶ μὴ ἀνακάμψαι²⁷ πρὸς Ἡρώδη, δι'
 ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν²⁸ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

¹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ² οὕτως, thus, so. ³ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁴ οὐδαμῶς, by no means. ⁵ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁸ λάθρᾳ, secretly. ⁹ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁰ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹¹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹² ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹³ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁴ ἐπὶ, when, as soon as. ¹⁵ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁶ προάγω, lead forth, go before. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ οὗ, where, when. ¹⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²⁰ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ²¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²² χρυσός, οὗ, ὁ, gold, anything made of gold. ²³ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ²⁴ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ²⁵ χρηματίζω, instruct, reveal. ²⁶ ὄναρ, τό, dream. ²⁷ ἀνακάμπτω, turn back, return. ²⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw.

Ἀναχωρησάντων¹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ² 13
 τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
 αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί· μέλλει
 γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 14
 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ
 ἀνεχώρησεν¹ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς³ Ἡρώδου· 15
 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι 16
 ἐνεπαίχθη⁴ ὑπὸ τῶν μάγων,⁵ ἐθυμώθη⁶ λίαν,⁷ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν
 πάντας τοὺς παῖδας⁹ τοὺς ἐν Βηθλεὲμ¹⁰ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις¹¹
 αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς¹² καὶ κατωτέρω,¹³ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν
 παρὰ τῶν μάγων.⁵ Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου¹⁵ τοῦ 17
 προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ¹⁶ ἠκούσθη, θρῆνος¹⁷ καὶ 18
 κλαυθμὸς¹⁸ καὶ ὀδυρμὸς¹⁹ πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς,
 καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος²⁰ δὲ τοῦ 19
 Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ² φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν
 Αἰγύπτῳ,²¹ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα 20
 αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν²² γὰρ οἱ ζητοῦντες
 τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 21
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος²³ 22

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² ὄναρ, τό, dream. ³ τελευτή, ἧς, ἡ, end, death. ⁴ ἐμπαίζω, mock. ⁵ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁶ θυμώ, provoke to anger. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ ἀναιρέω, take up, kill. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ¹¹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹² διετής, two years old. ¹³ κάτω, down, below. ¹⁴ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹⁵ Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁶ Ῥαμᾷ, ἡ, Rama. ¹⁷ θρῆνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ¹⁸ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁹ ὀδυρμός, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ²⁰ τελευτάω, die, end. ²¹ Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ²² θνήσκω, die, am dying. ²³ Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus.

βασιλεύει¹ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ² Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,
 ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεῖς³ δὲ κατ' ὄναρ,⁴ ἀνεχώρησεν⁵ εἰς
 τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην 23
 Ναζαρέτ·⁶ ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι
 Ναζωραῖος⁷ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,⁸ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· 2
 ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ρηθεὶς ὑπὸ 3
 Ἡσαΐου⁹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁰ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου· εὐθείας¹¹ ποιεῖτε τὰς τρίβους¹² αὐτοῦ. 4
 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα¹³ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν¹⁴ καμήλου,¹⁵
 καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή¹⁹ αὐτοῦ
 ἦν ἀκρίδες²⁰ καὶ μέλι²¹ ἄγριον.²² Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν 5
 Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος²³ τοῦ
 Ἰορδάνου·²⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῳ²⁴ ὑπ' αὐτοῦ, 6
 ἐξομολογούμενοι²⁵ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν 7
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων²⁶ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα²⁷ αὐτοῦ,
 εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα²⁸ ἐχιδνῶν,²⁹ τίς ὑπέδειξεν³⁰ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ
 τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας·³¹ 8

¹ βασιλεύω, reign, rule. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁴ ὄναρ, τό, dream. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁷ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁸ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ βοάω, cry aloud, shout. ¹¹ εὐθύς, immediately, at once. ¹² τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ¹³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁴ τρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁹ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²⁰ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ²¹ μέλι, ιτος, τό, honey. ²² ἄγριος, wild, savage. ²³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ²⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ²⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ²⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁹ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ³⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ³¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω
 γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
 Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἄξινη¹ πρὸς τὴν ῥίζαν² τῶν δένδρων κεῖται· 10
 πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται³ καὶ εἰς πῦρ
 βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·⁴ ὁ δὲ 11
 ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ
 ὑποδήματα⁵ βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ 12
 τὸ πτύον⁶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ⁷ τὴν ἄλωνα⁸ αὐτοῦ, καὶ
 συναῖξει τὸν σῖτον⁹ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,¹⁰ τὸ δὲ ἄχυρον¹¹
 κατακαύσει¹² πυρὶ ἀσβέστῳ.¹³

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην¹⁴ πρὸς 13
 τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹⁵ 14
 αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ
 πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι· οὕτως 15
 γὰρ πρέπει¹⁶ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε
 ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 16
 ὕδατος· καὶ ἰδοῦ, ἀνέωχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα
 τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὥσει¹⁷ περιστερὰν¹⁸ καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. 17
 Καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ

¹ ἄξινη, ης, ἡ, axe. ² ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ³ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁶ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ⁷ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ⁸ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁹ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹² κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹³ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁵ διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ¹⁶ πρέπει, be clearly seen, be fitting. ¹⁷ ὥσει, like, about. ¹⁸ περιστέρα, ας, ἡ, dove.

ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη² εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, **4**
 πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας³ ἡμέρας **2**
 τεσσαράκοντα⁴ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,⁴ ὕστερον⁵ ἐπείνασεν.⁶ Καὶ **3**
 προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ
 λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ **4**
 ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι
 ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ **5**
 διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁷
 τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω:⁸ **6**
 γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁹ περὶ σοῦ· καί,
 Ἐπὶ χειρῶν ἁροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς¹⁰ πρὸς λίθον τὸν πόδα
 σοῦ. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹¹ **7**
 κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς **8**
 ὄρος ὑψηλὸν¹² λίαν,¹³ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ
 κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι **9**
 δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, **10**
 Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου
 προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.¹⁴ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ **11**
 διάβολος· καὶ ἰδού, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ² ἀνάγω, lead up, restore. ³ νηστεύω, fast. ⁴ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πτερύγιον, οὐ, τό, highest point, pinnacle. ⁸ κάτω, down, below. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹¹ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹² ὑψηλός, high, lofty. ¹³ λίαν, greatly, very. ¹⁴ λατρεύω, serve, worship.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ¹ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν 12
 Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν ² τὴν Ναζαρέτ, ³ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 13
 Καπερναοὺμ ⁴ τὴν παραθαλασσίαν, ⁵ ἐν ὁρίοις ⁶ Ζαβουλὼν ⁷ καὶ
 Νεφθαλείμ· ⁸ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου ⁹ τοῦ προφήτου, 14
 λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν ⁷ καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ⁸ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν 15
 τοῦ Ἰορδάνου, ¹¹ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθηήμενος ἐν σκότει 16
 εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ ¹² θανάτου, φῶς
 ἀνέτειλεν ¹³ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικεν 17
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, 18
 Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν ¹⁴ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 βάλλοντας ἀμφίβληστρον ¹⁵ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. ¹⁶ 19
 Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε ¹⁷ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ¹⁶
 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ¹⁸ ἠκολούθησαν αὐτῷ. 20
 Καὶ προβάς ¹⁹ ἐκείθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ
 Ζεβεδαίου ²⁰ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ
 Ζεβεδαίου ²⁰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας ²¹ τὰ δίκτυα ¹⁸ αὐτῶν:
 καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν 22

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁵ παραθαλάσσιος, by the sea. ⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ⁸ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹² σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹³ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁵ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁶ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ¹⁷ δεῦτε, come!. ¹⁸ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁹ προβαίνω, go forward, advance. ²⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ²¹ καταρτίζω, mend, fit.

πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν¹ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23

συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ

θεραπεύων πᾶσαν νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν³ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24

ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν⁵· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ

πάντας τοὺς κακῶς⁶ ἔχοντας, ποικίλαις⁷ νόσοις² καὶ βασάνοις⁸

συνεχομένους,⁹ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁰ καὶ σεληνιαζομένους,¹¹ καὶ

παραλυτικούς¹²· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ 25

ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως¹³ καὶ Ἱεροσολύμων

καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν¹⁴ τοῦ Ἰορδάνου.¹⁵

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2

ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 3

οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες¹⁶· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

¹ περιάγω, lead around, go about. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁵ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ ποικίλος, varied, manifold. ⁸ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹² παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ πενθέω, mourn, lament.

Μακάριοι οἱ πραεῖς: ¹ ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν ² τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες ³ καὶ διψῶντες ⁴ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ 6
χορτασθήσονται. ⁵

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες: ⁶ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί: ⁷ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ 10
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ⁸ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν 11
πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ⁹ ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ 12
ἀγαλλιᾶσθε, ¹⁰ ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ
ἐδίδωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ἕμεῖς ἐστε τὸ ἅλας ¹¹ τῆς γῆς: ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ¹¹ μωρανθῇ, ¹² ἐν τίνι 13
ἀλισθησεται; ¹³ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ
καταπατεῖσθαι ¹⁴ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἕμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: 14
οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ¹⁵ ἐπάνω ¹⁶ ὅρους κειμένη: ¹⁷ οὐδὲ καίουσιν 15

¹ πραεῖς, gentle, mild. ² κληρονομέω, inherit, obtain. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ⁷ εἰρηνοποιός, ου, ό, making peace, pacific. ⁸ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁹ ψεύδομαι, lie. ¹⁰ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ¹¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ¹² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ¹³ ἁλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹⁴ καταπατέω, trample under foot. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁷ κείμαι, lie, be laid. ¹⁸ καίω, burn, ignite.

λύχρον¹ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,² ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,³
καὶ λάμπει⁴ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω⁴ τὸ φῶς ὑμῶν 16
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε⁵ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι⁶ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας: οὐκ 17
ἦλθον καταλῦσαι⁶ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν 18
παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα⁷ ἐν ᾗ μία κεραία⁸ οὐ μὴ παρέλθῃ
ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν 19
ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁹ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους,
ἐλάχιστος⁹ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: ὃς δ' ἂν ποιήσῃ
καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20
Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον
τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹⁰ Οὐ φονεύσεις:¹¹ ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, 21
ἐνοχος¹² ἔσται τῇ κρίσει: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος¹³ τῷ 22
ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ¹⁴ ἐνοχος¹² ἔσται τῇ κρίσει: ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ, Ῥακά,¹⁵ ἐνοχος¹² ἔσται τῷ συνεδρίῳ:¹⁶ ὃς δ' ἂν εἴπῃ,
Μωρέ,¹⁷ ἐνοχος¹² ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁸ τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν 23

¹λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ²μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ³λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁴λάμπω, shine. ⁵νομίζω, suppose, think. ⁶καταλύω, destroy, lodge. ⁷ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ⁸κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁹ἐλάχιστος, least, smallest. ¹⁰ἀρχαῖος, old, ancient. ¹¹φονεύω, kill, murder. ¹²ἐνοχος, involved in, liable. ¹³ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁴εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ¹⁵ρακά, empty-headed fool, empty. ¹⁶συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁷μωρός, foolish, stupid. ¹⁸γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna.

προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,² καὶ ἐκεῖ μνησθῇς³
 ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹ σου 24
 ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου,² καὶ ὑπάγε, πρῶτον διαλλάγηθι⁴ τῷ
 ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσφερε τὸ δῶρόν¹ σου. Ἵσθι εὐνοῶν⁵ 25
 τῷ ἀντιδίκῳ⁶ σου ταχύ,⁷ ἕως ὅτου⁸ εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε
 παραδῷ ὁ ἀντίδικος⁶ τῷ κριτῇ,⁹ καὶ ὁ κριτής⁹ σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ,
 καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, 26
 ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.¹¹

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις:¹² ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27
 βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι¹³ αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν¹² αὐτήν
 ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, 29
 ἔξελε¹⁴ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν
 τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁶ Καὶ εἰ 30
 ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον¹⁷ αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:
 συμφέρει¹⁵ γάρ σοι ἵνα ἀπόλῃται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
 σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹⁶ Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 31
 γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:¹⁸ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 32
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτός¹⁹ λόγου πορνείας, ποιεῖ
 αὐτὴν μοιχεῖσθαι:²⁰ καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχεύεται.²⁰

¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ² θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁴ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ⁵ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ⁶ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁷ ταχύ, quickly, speedily. ⁸ ὅτου, until. ⁹ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹¹ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹² μοιχεύω, commit adultery. ¹³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁴ ἔξαιρέω, take out, deliver. ¹⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁸ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁹ παρεκτός, except for, apart from. ²⁰ μοιχεύομαι, commit adultery with, commit adultery.

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐκ ἐπιорκήσεις,² 33
 ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους³ σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 34
 ὁμόσαι ὅλως·⁴ μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ· μήτε ἐν 35
 τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν⁵ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα,
 ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου 36
 ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα⁶ λευκὴν ἢ μέλαιναν⁷ ποιῆσαι. 37
 Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν⁸ τούτων ἐκ τοῦ
 πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ⁹ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα¹⁰ ἀντὶ⁹ 38
 ὀδόντος·¹⁰ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι¹¹ τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις 39
 σε ραπίσει¹² ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα,¹³ στρέψον¹⁴ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· 40
 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά¹⁵ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ
 καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει¹⁶ μίλιον¹⁷ ἕν, ὕπαγε μετ' 41
 αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ 42
 δανείσασθαι¹⁸ μὴ ἀποστραφῆς.¹⁹

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον²⁰ σου, καὶ μισήσεις τὸν 43
 ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 44
 εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους²¹ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
 ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζόντων²² ὑμᾶς, καὶ

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² ἐπιорκέω, swear falsely, make a false vow. ³ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁴ ὅλως, altogether, completely. ⁵ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁶ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁷ μέλας, black, ink. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁰ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹¹ ἀντίστημι, resist, oppose. ¹² ραπίζω, slap, strike. ¹³ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹⁴ στρέφω, turn, am converted. ¹⁵ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁶ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹⁷ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile. ¹⁸ δανείζω, lend, borrow. ¹⁹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ²⁰ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ²¹ καταράομαι, curse. ²² ἐπηρεάζω, mistreat, revile.

διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς 45
οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει¹ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς,
καὶ βρέχει² ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.³ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς 46
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁴ τὸ αὐτὸ
ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν⁵ 47
ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁴ οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς 48
τέλειοι,⁶ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός⁶ ἐστίν.

Προσέχετε⁷ τὴν ἐλεημοσύνην⁸ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν 6
ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι⁹ αὐτοῖς: εἰ δὲ μὴγε,¹⁰ μισθὸν οὐκ ἔχετε
παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,⁸ μὴ σαλπίσῃς¹¹ ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ 2
οἱ ὑποκριταὶ¹² ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,¹³ ὅπως
δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν¹⁴ τὸν
μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,⁸ μὴ γνώτω ἡ 3
ἀριστερά¹⁵ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ¹⁶ σου ἡ ἐλεημοσύνη⁸ ἐν τῷ 4
κρυπτῷ:¹⁶ καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁶ αὐτὸς ἀποδώσει
σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹⁷

¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ² βρέχω, send rain, rain. ³ ἀδικος, unjust, unrighteous. ⁴ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁵ περισσός, excessive, abundant. ⁶ τέλειος, complete, perfect. ⁷ προσέχω, take head of, attend to. ⁸ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε). ¹¹ σαλπίζω, sound a trumpet. ¹² ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹³ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹⁴ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁵ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁶ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁷ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,¹ ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς 5
 συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις² τῶν πλατειῶν³ ἐστῶτες
 προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις: ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 ἀπέχουσιν⁴ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ 6
 ταμιεῖόν⁵ σου, καὶ κλείσας⁶ τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου
 τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:⁷ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁷
 ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁸ Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,⁹ 7
 ὥσπερ οἱ ἐθνικοί:¹⁰ δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹¹ αὐτῶν
 εἰσακουσθήσονται.¹² Μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε¹³ αὐτοῖς: οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ 8
 ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν 9
 προσεύχεσθε ὑμεῖς: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ
 ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν 10
 οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹⁴ δὸς ἡμῖν 11
 σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα¹⁵ ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς 12
 ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις¹⁶ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς¹⁷ ἡμᾶς εἰς 13
 πειρασμόν,¹⁸ ἀλλὰ ῥύσαι¹⁹ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ
 βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν γὰρ 14
 ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα²⁰ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ
 πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος:²¹ ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 15
 παραπτώματα²⁰ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ³ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁶ κλείω, shut, shut up. ⁷ κρυπτός, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁰ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹¹ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹² εἰσακούω, listen, hear. ¹³ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁴ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁵ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ¹⁶ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹⁷ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹⁸ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹⁹ ῥύομαι, rescue, save. ²⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ²¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven.

ύμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,¹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ² σκυθρωποί·³ 16

ἀφανίζουσιν⁴ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις

νηστεύοντες·¹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁵ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ 17

δὲ νηστεύων¹ ἄλειψαί⁶ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,⁷

ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,¹ ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν 18

τῷ κρυπτῷ·⁸ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁸ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε⁹ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς¹¹ καὶ βρώσις¹² 19

ἀφανίζει,⁴ καὶ ὅπου κλέπται¹³ διορύσσουσιν¹⁴ καὶ κλέπτουσιν·¹⁵ 20

θησαυρίζετε⁹ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁰ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς¹¹ οὔτε

βρώσις¹² ἀφανίζει,⁴ καὶ ὅπου κλέπται¹³ οὐ διορύσσουσιν¹⁴ οὐδὲ

κλέπτουσιν.¹⁵ Ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς¹⁰ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ 21

καρδιά ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹⁶ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ 22

ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς¹⁷ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν¹⁸ ἔσται· ἐὰν δὲ 23

ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹⁹ ἔσται. Εἰ

οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται 24

δυσὶν κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον

ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,²⁰ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.²¹ Οὐ

¹ νηστεύω, fast. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁴ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁵ ἀπέχω, received, obtain. ⁶ ἀλείφω, anoint. ⁷ νίπτω, wash. ⁸ κρυπτός, hidden, secret. ⁹ θησαυρίζω, lay up, store up. ¹⁰ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹¹ σῆς, σιγή, ὁ, moth. ¹² βρώσις, εἶς, ἡ, eating, food. ¹³ κλέπτῃς, οὐ, ὁ, thief. ¹⁴ διορύσσω, break through, break in. ¹⁵ κλέπτω, steal. ¹⁶ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁷ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁸ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁹ σκοτεινός, dark, full of darkness. ²⁰ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ²¹ καταφρονέω, think little of, despise.

δύνασθε θεῶ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.¹ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ 25
 μεριμνᾶτε² τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε· μηδὲ τῷ σώματι
 ὑμῶν, τί ἐνδύσθησθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς,³ καὶ τὸ
 σῶμα τοῦ ἐνδύματος;⁴ Ἐμβλέψατε⁵ εἰς τὰ πετεινὰ⁶ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι 26
 οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,⁷ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,⁸ καὶ
 ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁹ τρέφει¹⁰ αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε
 αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν² δύναται προσθεῖναι¹² ἐπὶ τὴν 27
 ἡλικίαν¹³ αὐτοῦ πῆχυν¹⁴ ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁴ τί μεριμνᾶτε;² 28
 Καταμάθετε¹⁵ τὰ κρίνα¹⁶ τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει·¹⁷ οὐ κοπιᾷ,¹⁸ οὐδὲ
 νήθει·¹⁹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν²⁰ ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ 29
 περιεβάλετο²¹ ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον²² τοῦ ἀγροῦ, σήμερον 30
 ὄντα, καὶ αὔριον²³ εἰς κλίβανον²⁴ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως²⁵
 ἀμφιέννυσιν,²⁶ οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;²⁷ Μὴ οὖν 31
 μεριμνήσητε,² λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί
 περιβαλώμεθα;²¹ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ·²⁸ οἶδεν γὰρ ὁ 32
 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁹ ὅτι χρήζεσθε²⁹ τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ 33
 πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ
 ταῦτα πάντα προστεθήσεται¹² ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε² εἰς τὴν 34
 αὔριον·²³ ἢ γὰρ αὔριον²³ μεριμνήσει² τὰ ἐαυτῆς. Ἀρκετὸν³⁰ τῇ ἡμέρᾳ ἢ

¹ μαμωνᾶς, ᾱ, ὁ, riches, mammon. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁴ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁶ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁷ θερίζω, reap, gather. ⁸ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁰ τρέφω, make to grow, nourish. ¹¹ διαφέρω, differ, carry through. ¹² προστίθωμι, add, add to. ¹³ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁴ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁵ καταμανθάνω, observe (well), learn. ¹⁶ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁷ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁸ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁹ νήθω, spin. ²⁰ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ²¹ περιβάλλω, put around, clothe. ²² χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²³ αὔριον, tomorrow. ²⁴ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ²⁵ οὕτως, thus, so. ²⁶ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ²⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²⁸ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁹ χρήζω, need, have need of. ³⁰ ἀρκετός, sufficient, enough.

κακία¹ αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε: καὶ 7
ἐν ᾧ μέτρῳ² μετρεῖτε,³ μετρηθήσεται³ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεis τὸ κάρφος 3
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ
δοκὸν⁵ οὐ κατανοεῖς;⁶ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ 4
κάρφος⁴ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου: καὶ ἰδοῦ, ἡ δοκὸς⁵ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
σου; Ὑποκριτά,⁷ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν⁵ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, 5
καὶ τότε διαβλέψεις⁸ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁴ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ
ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν:⁹ μὴδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας¹⁰ ὑμῶν 6
ἐμπροσθεν τῶν χοίρων,¹¹ μήποτε καταπατήσωσιν¹² αὐτοὺς ἐν τοῖς
ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες¹³ ῥήξωσιν¹⁴ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε: κρούετε,¹⁵ καὶ 7
ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, 8
καὶ τῷ κρούοντι¹⁵ ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν 9
ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹⁶ αὐτῷ; Καὶ ἐὰν 10
ἰχθὺν¹⁷ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν¹⁸ ἐπιδώσει¹⁶ αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ 11
ὄντες, οἴδατε δόματα¹⁹ ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω

¹ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ² μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ³ μετρέω, measure, estimate. ⁴ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ⁵ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ⁶ κατανοέω, observe, understand. ⁷ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁹ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁰ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹¹ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹² καταπατέω, trample under foot. ¹³ στρέφω, turn, am converted. ¹⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁵ κρούω, knock, strike. ¹⁶ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁷ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁸ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁹ δόμα, τος, τό, present, gift.

μᾶλλον ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, 12 οὕτως¹ καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς: οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς² πύλης: ³ ὅτι πλατεῖα⁴ ἡ πύλη, ⁵ καὶ εὐρύχωρος⁵ 13 ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁶ εἰς τὴν ἀπώλειαν,⁷ καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς: τί στενὴ² ἡ πύλη,³ καὶ τεθλιμμένη⁸ ἡ ὁδὸς ἡ 14 ἀπάγουσα⁶ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε⁹ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,¹⁰ οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς 15 ἐν ἐνδύμασιν¹¹ προβάτων, ἔσωθεν¹² δέ εἰσιν λύκοι¹³ ἄρπαγες.¹⁴ Ἀπὸ 16 τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι¹⁵ συλλέγουσιν¹⁶ ἀπὸ ἀκανθῶν¹⁷ σταφυλὴν,¹⁸ ἢ ἀπὸ τριβόλων¹⁹ σύκα;²⁰ Οὕτως πᾶν δένδρον 17 ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ δὲ σαπρὸν²¹ δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς 18 ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν²¹ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον 19 μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²² καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε 20 ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, 21 Κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν: ἀλλ' ὁ

¹ οὕτως, thus, so. ² στενός, narrow. ³ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁴ πλατύς, broad, street. ⁵ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁸ θλίβω, press, oppress. ⁹ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁰ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹¹ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹² ἔσωθεν, from within, within. ¹³ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁴ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁶ συλλέγω, collect, gather. ¹⁷ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁸ σταφυλή, ἡς, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹⁹ τρίβολος, ου, ὁ, thistle, briar. ²⁰ σύκον, ου, τό, fig. ²¹ σαπρός, rotten, worthless. ²² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ²³ γέ, indeed, at least.

ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν 22
 μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι
 προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ
 σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω 23
 αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε¹ ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε² ἀπ' ἐμοῦ οἱ
 ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.³ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους 24
 τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω⁴ αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,⁵ ὅστις
 ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν·⁶ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁷ 25
 καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁸ καὶ ἔπνευσαν⁹ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον¹⁰ τῇ
 οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο¹¹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁶ Καὶ 26
 πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς,
 ὁμοιωθήσεται⁴ ἀνδρὶ μωρῷ,¹² ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ
 τὴν ἄμμον·¹³ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁷ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁸ καὶ 27
 ἔπνευσαν⁹ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν¹⁴ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν·
 καὶ ἦν ἡ πτώσις¹⁵ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹⁶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
 ἐξεπλήσσοντο¹⁷ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδασκῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων 29
 αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

¹ οὐδέποτε, never. ² ἀποχωρέω, go away, depart. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ ὁμοιώω, make like, liken. ⁵ φρόνιμος, prudent, wise. ⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁷ βροχή, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁸ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁹ πνέω, blow. ¹⁰ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹¹ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹² μωρός, foolish, stupid. ¹³ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ¹⁴ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁵ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ¹⁶ συνετέλεω, complete, accomplish. ¹⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί: **8**
καὶ ἰδού, λεπρὸς¹ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς,
δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας² τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ **3**
Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ
λέπρα.³ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς: ἀλλὰ ὑπαγε, **4**
σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον⁴ ὃ προσέταξεν⁵
Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁶ αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,⁷ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος⁸ **5**
παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς⁹ μου βέβληται ἐν τῇ **6**
οἰκίᾳ παραλυτικός,¹⁰ δεινῶς¹¹ βασανιζόμενος.¹² Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ **7**
Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ **8**
ἑκατόνταρχος⁸ ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹³
εἰσέλθῃς: ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς⁹ μου. Καὶ γὰρ **9**
ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας: καὶ
λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ
ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ **10**
Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην¹⁴ πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι **11**
πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁵ καὶ δυσμῶν¹⁶ ἔξουσιν, καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁷

¹λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ²ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ³λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁴δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁵προστάσσω, command, order. ⁶μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁷Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁸ἐκατοντάρχης, centurion. ⁹παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹¹δεινῶς, terribly, vehemently. ¹²βασανίζω, torment, torture. ¹³στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹⁴τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁵ἀνατολή, ης, ἡ, east, dawn. ¹⁶δυσμή, ης, ἡ, the western region. ¹⁷ἀνακλίνω, lay upon, lay down.

μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: οἱ 12
 δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον:¹ ἐκεῖ
 ἔσται ὁ κλαυθμὸς² καὶ ὁ βρυγμὸς³ τῶν ὀδόντων.⁴ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς 13
 τῷ ἑκατοντάρχη,⁵ Ὑπαγε, καὶ ὥς ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι. Καὶ
 ἰάθη ὁ παῖς⁶ αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν⁷ αὐτοῦ 14
 βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,⁸ καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 15
 ἄφῃκεν αὐτὴν ὁ πυρετός:⁹ καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας¹⁰ δὲ 16
 γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους¹¹ πολλούς: καὶ
 ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς¹² ἔχοντας
 ἐθεράπευσεν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹³ τοῦ προφήτου, 17
 λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας¹⁴ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους¹⁵
 ἐβάστασεν.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς 18
 τὸ πέραν.¹⁶ Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, 19
 ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 20
 ἀλώπεκες¹⁷ φωλεοὺς¹⁸ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹⁹ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις:²⁰ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.²¹ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 21

¹ ἐξώτερος, outer, outside. ² κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ³ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁵ ἑκατοντάρχης, centurion. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁸ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁹ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁴ ἀσθένεια, ἀς, ἡ, weakness, sickness. ¹⁵ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ ἀλώπηξ, ἑκος, ἡ, fox. ¹⁸ φωλεός, οὐ, ὁ, den, hole. ¹⁹ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ²⁰ κατασκήνωσις, εὖς, ἡ, place to live, nest. ²¹ κλίνω, cause to bend, bow.

ἐπίτρεψόν¹ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι² τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ 22
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι²
 τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι³ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 23
 Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς⁴ μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον 24
 καλύπτεσθαι⁵ ὑπὸ τῶν κυμάτων·⁶ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.⁷ Καὶ 25
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον
 ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί⁸ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;⁹ 26
 Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο
 γαλήνη¹⁰ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός¹¹ 27
 ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹² αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹³ εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,¹⁴ 28
 ὑπῆντησαν¹⁵ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁶ ἐκ τῶν μνημείων
 ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ¹⁷ λίαν,¹⁸ ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ
 τῆς ὁδοῦ ἐκείνης· καὶ ἰδοὺ, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 29
 υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι¹⁹ ἡμᾶς; Ἦν δὲ 30
 μακρὰν²⁰ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη²¹ χοίρων²² πολλῶν βοσκομένη.²³ Οἱ δὲ 31
 δαίμονες²⁴ παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς,
 ἐπίτρεψον¹ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην²¹ τῶν χοίρων.²² Καὶ εἶπεν 32

¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ² θάπτω, bury. ³ ἐμβαίνω, embark. ⁴ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ⁵ καλύπτω, cover, veil. ⁶ κύμα, τος, τό, wave. ⁷ καθεύδω, sleep. ⁸ δειλός, cowardly, timid. ⁹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁰ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ¹¹ ποταπός, what kind of? what type of? ¹² ὑπακούω, obey, listen. ¹³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁴ Γεργεσηνός, from Gerasene. ¹⁵ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁷ χαλεπός, hard, difficult. ¹⁸ λίαν, greatly, very. ¹⁹ βασανίζω, torment, torture. ²⁰ μακράν, far away. ²¹ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²² χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²³ βόσκω, feed. ²⁴ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit.

αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην¹ τῶν
 χοίρων·² καὶ ἰδοὺ, ὥρμησεν³ πᾶσα ἡ ἀγέλη¹ τῶν χοίρων² κατὰ τοῦ
 κρημνοῦ⁴ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ 33
 βόσκοντες⁵ ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα,
 καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁶ Καὶ ἰδοὺ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς 34
 συνάντησιν⁷ τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως
 μεταβῇ⁸ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁹ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς¹⁰ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν¹¹ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 9

Καὶ ἰδοὺ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν¹² ἐπὶ κλίνης¹³ βεβλημένον·
 καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,¹² Θάρσει,
 τέκνον· ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδοὺ, τινὲς τῶν 3
 γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς 4
 τὰς ἐνθυμήσεις¹⁵ αὐτῶν εἶπεν, Ὅτι τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε¹⁶ πονηρὰ ἐν
 ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,¹⁷ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί 5
 σου αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ὅτι δὲ εἰδῆτε, ὅτι 6
 ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας –
 τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ¹² – Ἐγερθεῖς ἄρον σου τὴν κλίνην,¹³ καὶ
 ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 7
 Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα
 ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

¹ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ² χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ³ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁴ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁷ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁰ ἐμβαίνω, embark. ¹¹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹² παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁵ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹⁶ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁷ εὐκοπώτερον, easier.

Καὶ παράγων¹ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τῷ⁹
 τελώνιον,² Ματθαῖον³ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
 Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, πολλοὶ τελῶναι⁵ 10
 καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο⁶ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί 11
 μετὰ τῶν τελωνῶν⁵ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ 12
 Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,
 ἀλλ' οἱ κακῶς⁸ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν, Ἐλεον 13
 θέλω, καὶ οὐ θυσίαν: οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ
 ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁹

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς 14
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹⁰ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ
 νηστεύουσιν;¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ 15
 νυμφῶνος¹¹ πενθεῖν,¹² ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹³
 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ¹⁴ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹³ καὶ τότε
 νηστεύσουσιν.¹⁰ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει¹⁵ ἐπίβλημα¹⁶ ῥάκους¹⁷ ἀγνάφου 16
 ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:¹⁹ αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα²⁰ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,
 καὶ χεῖρον²¹ σχίσμα²² γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον²³ εἰς 17

¹ παράγω, pass by, depart. ² τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ³ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal).
⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁷ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ μετάνοια,
 ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁰ νηστεύω, fast. ¹¹ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹² πενθέω, mourn, lament. ¹³ νυμφίος, ου,
 ὁ, bridegroom. ¹⁴ ἀπαίρω, take away, depart. ¹⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁶ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁷ ῥάκος, ους,
 τό, rag, piece of cloth. ¹⁸ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁹ παλαιός, old, ancient. ²⁰ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ²¹ χεῖρων, worse. ²²
 σχίσμα, τος, τό, tear, division. ²³ νέος, new, young.

ἄσκους¹ παλαιούς·² εἰ δὲ μήγε,³ ῥήγνυνται⁴ οἱ ἄσκοι,¹ καὶ ὁ οἶνος
ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἄσκοι¹ ἀπολούνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον⁵ εἰς
ἄσκους¹ καινούς, καὶ ἀμφοτέροι⁶ συντηροῦνται.⁷

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει 18
αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν·⁸ ἀλλὰ ἐλθὼν
ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς 19
ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, γυνή 20
αἰμορροῦσα⁹ δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹⁰ ἥψατο τοῦ
κраспéδου¹¹ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον 21
ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς 22
καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,¹² θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.
Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 23
οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς¹³ καὶ τὸν ὄχλον
θορυβοῦμενον,¹⁴ λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·¹⁵ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ 24
κοράσιον,¹⁶ ἀλλὰ καθεύδει.¹⁷ Καὶ κατεγέλων¹⁸ αὐτοῦ. Ὅτε δὲ 25
ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη
τὸ κοράσιον.¹⁶ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη¹⁹ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. 26

¹ ἄσκος, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ² παλαιός, old, ancient. ³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁵ νέος, new, young. ⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁷ συντηρέω, preserve, treasure. ⁸ τελευτάω, die, end. ⁹ αἰμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ¹⁰ ὀπισθεν, behind, after. ¹¹ κраспéδον, οὐ, τό, border, tassel. ¹² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹³ αὐλητής, οὐ, ὁ, flute player, pipe player. ¹⁴ θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁶ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁷ καθεύδω, sleep. ¹⁸ καταγελάω, deride, ridicule. ¹⁹ φήμη, ης, ἡ, report, news.

Καὶ παράγοντι¹ ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27
 κρίζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς 28
 τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
 Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. 29
 Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
 γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί: καὶ 30
 ἐνεβριμήσατο² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. 31
 Οἱ δὲ ἐξεληθόντες διεφήμισαν³ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν⁴ 32
 δαιμονιζόμενον.⁵ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός: 33
 καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁶ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ
 Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 34
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν⁷ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν 35
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
 καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον⁸ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁹ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν 36
 δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη¹⁰ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι¹¹
 καὶ ἐρριμμένοι¹² ὥσει πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹³ Τότε λέγει τοῖς 37
 μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς¹⁴ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹⁵ ὀλίγοι: 38

¹ παράγω, pass by, depart. ² ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ³ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁴ κωφός, deaf, dumb. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ οὐδέποτε, never. ⁷ περιάγω, lead around, go about. ⁸ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁹ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ σκύλλω, trouble, bother. ¹² ρίπτω, throw, cast. ¹³ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁴ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁵ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer.

δεήθητε¹ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,² ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας³ εἰς
τὸν θερισμὸν² αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς **10**

ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ
θεραπεύειν πᾶσαν νόσον⁴ καὶ πᾶσαν μαλακίαν.⁵

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ **2**

λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ζεβεδαίου,⁷ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ **3**

Βαρθολομαῖος:⁸ Θωμᾶς,⁹ καὶ Ματθαῖος¹⁰ ὁ τελώνης:¹¹ Ἰάκωβος ὁ τοῦ

Ἀλφαίου,¹² καὶ Λεββαῖος¹³ ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:¹⁴ Σίμων ὁ **4**

Κανανίτης,¹⁵ καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹⁶ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, **5**

Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹⁷ μὴ

εἰσέλθῃτε: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα **6**

οἴκου Ἰσραὴλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἡγικεν ἡ **7**

βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροῦς¹⁸ **8**

καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε: δωρεὰν¹⁹ ἐλάβετε, δωρεὰν¹⁹ δότε. **9**

Μὴ κτήσησθε²⁰ χρυσόν,²¹ μηδὲ ἄργυρον,²² μηδὲ χαλκὸν²³ εἰς τὰς

¹ δέομαι, ask, request. ² θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ³ ἐργάτης, οὐ, ὁ, workman, laborer. ⁴ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ⁵ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁶ Ἀνδρέας, οὐ, ὁ, Andrew. ⁷ Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ⁸ Βαρθολομαῖος, οὐ, ὁ, Bartholomew. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Ματθαῖος, οὐ, ὁ, Matthew. ¹¹ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² Ἀλφαῖος, οὐ, ὁ, Alphaeus. ¹³ Λεββαῖος, οὐ, ὁ, Lebbaeus. ¹⁴ Θαδδαῖος, οὐ, ὁ, Thaddaeus. ¹⁵ Κανανίτης, οὐ, ὁ, Canaanite. ¹⁶ Ἰσκαριώτης, οὐ, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁷ Σαμαρείτης, οὐ, ὁ, Samaritan. ¹⁸ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁹ δωρεάν, without cost, without cause. ²⁰ κτάομαι, acquire, win. ²¹ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ²² ἄργυρος, οὐ, ὁ, silver, silver as a metal. ²³ χαλκός, οὐ, ὁ, money, copper or bronze.

ζώνας¹ ὑμῶν, μὴ πήραν² εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,³ μηδὲ 10
 ὑποδήματα,⁴ μηδὲ ῥάβδους· ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης⁶ τῆς τροφῆς⁷ αὐτοῦ
 ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε⁸ τίς ἐν αὐτῇ 11
 ἄξιός ἐστιν· κακεῖ⁹ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν 12
 οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθέτω ἡ 13
 εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἁγία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς
 ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους 14
 ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκεῖνης, ἐκτινάξατε¹⁰ τὸν
 κονιορτὸν¹¹ τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹² ἔσται 15
 γῇ Σοδόμων¹³ καὶ Γομόρρων¹⁴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκεῖνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·¹⁵ γίνεσθε οὖν 16
 φρόνιμοι¹⁶ ὡς οἱ ὄφεις,¹⁷ καὶ ἀκέραιοι¹⁸ ὡς αἱ περιστεραί.¹⁹ Προσέχετε 17
 δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,²¹ καὶ
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν²² ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας²³ 18
 δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον²⁴ αὐτοῖς καὶ
 τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε²⁵ πῶς ἢ τί 19
 λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ 20
 ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ
 λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ 21

¹ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ³χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁵ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁶ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁸ἐξετάζω, scrutinize, examine. ⁹κακεῖ, and there. ¹⁰ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹¹κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ¹²ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹³Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁴Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹⁵λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁶φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁷ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁸ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹⁹περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ²⁰προσέχω, take head of, attend to. ²¹συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ²²μαστιγώω, whip, lash. ²³ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁴μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²⁵μεριμνάω, be anxious, distracted.

πατήρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ
 θανατώσουσιν³ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ 22
 ὄνομά μου: ὁ δὲ ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ 23
 διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ
 λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον 24
 αὐτοῦ. Ἀρκετὸν⁵ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ 25
 ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁶ Βεελζεβούλ⁷
 ἐκάλεσαν, πόσω μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς⁸ αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε 26
 αὐτούς: οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον⁹ ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
 καὶ κρυπτὸν¹⁰ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹¹ εἶπατε 27
 ἐν τῷ φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.¹² 28
 Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ
 δυναμένων ἀποκτείνειν: φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν
 ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.¹³ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁴ 29
 ἀσσαρίου¹⁵ πωλεῖται; ¹⁶ Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ
 τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες¹⁸ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι 30
 ἡριθμημέναι¹⁹ εἰσίν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: πολλῶν στρουθίων¹⁴ 31
 διαφέρετε²⁰ ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν 32

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεῖς, ἑως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁶ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁷ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁸ οἰκειακός, one of a family. ⁹ καλύπτω, cover, veil. ¹⁰ κρυπτός, hidden, secret. ¹¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹² δῶμα, τοσ, τό, house, housetop. ¹³ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁴ στρουθίον, οὐ, τό, sparrow, small bird. ¹⁵ ἀσσάριον, οὐ, τό, assarion. ¹⁶ πωλέω, sell. ¹⁷ ἄνευ, without (gen). ¹⁸ τρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁹ ἀριθμέω, number, count. ²⁰ διαφέρω, differ, carry through.

ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου
 τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃταί με ἔμπροσθεν τῶν 33
 ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ
 ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν 34
 εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι² ἄνθρωπον κατὰ τοῦ 35
 πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην³
 κατὰ τῆς πενθερᾶς⁴ αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ⁵ 36
 αὐτοῦ. Ὁ φιλὼν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ 37
 ὁ φιλὼν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ 38
 λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν
 μου ἄξιος. Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ 39
 ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40
 ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου 41
 μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα
 δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ⁶ ἓνα τῶν μικρῶν 42
 τούτων ποτήριον ψυχροῦ⁷ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

¹νομίζω, suppose, think. ²διχάζω, divide in two, set at variance. ³νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ⁴πενθερά, ᾶς, ἡ, mother-in-law. ⁵οἰκειακός, one of a family. ⁶ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ψυχρός, cold, cold hearted.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσων¹ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς **11**

αὐτοῦ, μετέβη² ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ³ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, **2**

πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἡ **3**

ἕτερον προσδοκῶμεν;⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, **4**

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ὃ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ **5**

ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ⁵ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁶ καθαρίζονται, καὶ

κωφοὶ⁷ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ **6**

μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ **7**

πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί

ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;⁸ Κάλαμον⁹ ὑπὸ ἀνέμου

σαλευόμενον;¹⁰ Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹¹ **8**

ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹² Ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ¹¹ φοροῦντες¹³ ἐν τοῖς

οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁴ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; **9**

Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹⁵ προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ **10**

οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ

προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹⁶ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. **11**

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγγήγερται ἐν γεννητοῖς¹⁷ γυναικῶν μερίζων

Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ:¹⁸ ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν

¹ διατάσσω, command, give orders to. ² μεταβαίνω, depart, leave. ³ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁷ κωφός, deaf, dumb. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁰ σαλεύω, shake, excite. ¹¹ μαλακός, soft, effeminate. ¹² ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹³ φορέω, wear, bear. ¹⁴ βασιλειος, kingly, royal. ¹⁵ περισσός, excessive, abundant. ¹⁶ κατασκευάζω, prepare, build. ¹⁷ γεννητός, born, begotten. ¹⁸ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer.

οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ 12
 βαπτιστοῦ¹ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,² καὶ βιασταὶ³
 ἄρπάζουσιν⁴ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως 13
 Ἰωάννου προεφήτευσαν· καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας 14
 ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω⁵ 15
 τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁶ καθημένοις,
 καὶ προσφωνοῦσιν⁷ τοῖς ἐταίροις⁸ αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ἡυλήσαμεν⁹ 17
 ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹⁰ ἔθρηνήσαμεν¹¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.¹² 18
 Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν,
 Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ 19
 λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹³ καὶ οἰνοπότης,¹⁴ τελωνῶν¹⁵ φίλος
 καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹⁶ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται 20
 δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ σοι, Χοραζὶν,¹⁷ οὐαὶ σοι, 21
 Βηθσαϊδᾶ,¹⁸ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ¹⁹ καὶ Σιδῶνι²⁰ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι²¹ ἂν ἐν σάκκῳ²² καὶ σποδῷ²³ μετενόησαν. 22
 Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ¹⁹ καὶ Σιδῶνι²⁰ ἀνεκτότερον²⁴ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ
 κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,²⁵ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ 23
 ὑψωθείσα,²⁶ ἕως Ἄδου²⁷ καταβιβασθήσῃ·²⁸ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις²⁹

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² βιάζω, use force, violence. ³ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁴ ἄρπάζω, seize, snatch. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁷ προσφωνέω, call to, summon. ⁸ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ⁹ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹⁰ ὀρχέομαι, dance. ¹¹ θρηνέω, lament, mourn. ¹² κόπτω, strike, smite. ¹³ φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ¹⁴ οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁵ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁶ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹⁷ Χοραζὶν, ἡ, Chorazin. ¹⁸ Βηθσαϊδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁹ Τύρος, οὐ, ἡ, Tyre. ²⁰ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ²¹ πάλαι, long ago, of old. ²² σάκκος, οὐ, ὁ, sackcloth. ²³ σποδός, οὐ, ἡ, ashes. ²⁴ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ²⁵ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ²⁶ ὑψόω, lift up, exalt. ²⁷ Ἄδης, οὐ, ὁ, Hades. ²⁸ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ²⁹ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom.

ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γερόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι¹ τῆς
σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῆ Σοδόμων² ἀνεκτότερον³ ἔσται ἐν 24
ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι⁴ σοι, 25
πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁵ ταῦτα ἀπὸ
σοφῶν⁶ καὶ συνετῶν,⁷ καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.⁸ Ναί, ὁ πατήρ, 26
ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία⁹ ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι παρεδόθη 27
ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ:
οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ
υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε¹⁰ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες¹¹ καὶ 28
πεφορτισμένοι,¹² καὶ γὰρ ἀναπαύσω¹³ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν¹⁴ μου ἐφ' 29
ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶξός¹⁵ εἰμι καὶ ταπεινός¹⁶ τῇ καρδίᾳ:
καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν¹⁷ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός¹⁴ μου 30
χρηστός,¹⁸ καὶ τὸ φορτίον¹⁹ μου ἐλαφρόν²⁰ ἐστίν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 12
σπορίμων:²¹ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,²² καὶ ἤρξαντο τίλλειν²³
στάχυν²⁴ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ, οἱ 2
μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν 3
αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν²² αὐτὸς καὶ

¹ μέχρι, until, as far as (gen). ² Σόδομα, ων, τό, Sodom. ³ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁴ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁵ ἀποκρύπτω, hide, conceal.
⁶ σοφός, wise. ⁷ συνετός, intelligent, clever. ⁸ νήπιος, infant, child. ⁹ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁰ δεῦτε, come!. ¹¹ κοπιᾶω, toil, labor.
¹² φορτίζω, load, burden. ¹³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁴ ζυγός, οὗ, ὁ, yoke, heavy burden. ¹⁵ πραῦς, gentle, mild. ¹⁶ ταπεινός, humble, downcast.
¹⁷ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹⁸ χρηστός, good, kind. ¹⁹ φορτίον, ου, τό, burden, load. ²⁰ ἐλαφρός, light, easy to bear. ²¹ σπόριμος, grain field,
sown. ²² πεινάω, hunger, am hungry. ²³ τίλλω, pluck, pick. ²⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain.

οἱ μετ' αὐτοῦ: πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους 4
 τῆς προθέσεως¹ ἔφαγεν, οὐς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ'
 αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι 5
 τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,² καὶ
 ἀναίτιοι³ εἰσιν; Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζον ἐστὶν ὧδε. Εἰ δὲ 6
 ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἐλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε⁴
 τοὺς ἀναιτίους.³ Κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ 8
 ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβὰς⁵ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, 9
 ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:⁶ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν,
 λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν⁷
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει 11
 πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπίεση⁸ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,⁹
 οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ οὖν διαφέρει¹⁰ ἄνθρωπος 12
 προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει 13
 τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον¹¹ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹¹ καὶ
 ἀποκατεστάθη¹² ὑγιής¹³ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁴ 14
 ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ 15
 Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν¹⁵ ἐκεῖθεν: καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
 πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα 16

¹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ² βεβηλόω, profane, desecrate. ³ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ⁴ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ξηρός, dry, withered. ⁷ κατηγορέω, accuse, charge. ⁸ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ⁹ βόθυνος, ου, ό, pit, ditch. ¹⁰ διαφέρω, differ, carry through. ¹¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹³ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁴ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw.

μὴ φανερόν¹ αὐτὸν ποιήσωσιν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου² 17
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἴδού, ὁ παῖς³ μου ὃν ἡρέτισα: ⁴ ὁ ἀγαπητός 18
 μου εἰς ὃν εὐδόκησεν⁵ ἡ ψυχὴ μου: θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν,
 καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,⁶ οὐδὲ κραυγάσει:⁷ 19
 οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις⁸ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον⁹ 20
 συντετριμμένον¹⁰ οὐ κατεάξει,¹¹ καὶ λίνον¹² τυφόμενον¹³ οὐ σβέσει:¹⁴
 ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος¹⁵ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη 21
 ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹⁶ τυφλὸς καὶ κωφός:¹⁷ καὶ 22
 ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν¹⁷ καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο¹⁸ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι¹⁹ οὗτός 23
 ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοῦλ²⁰ ἄρχοντι τῶν
 δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις²¹ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, 25
 Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα²² καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:²³ καὶ πᾶσα
 πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα²² καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ 26
 Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη:²² πῶς οὖν
 σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ²⁰ ἐκβάλλω 27
 τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ

¹ φανερός, manifest, apparent. ² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ αἰρετίζω, choose. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ⁷ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁸ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ⁹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁰ συντριβω, break in pieces, crush. ¹¹ κατάρνυμι, break in pieces. ¹² λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ¹³ τύφω, raise smoke. ¹⁴ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁵ νίκος, ους, τό, victory. ¹⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁷ κωφός, deaf, dumb. ¹⁸ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁰ Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ²¹ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ²² μερίζω, divide, part. ²³ ἐρημώω, destroy, strip.

ὑμῶν ἔσονται κριταί.¹ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ 28
 δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν² ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἦ πῶς 29
 δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη³ αὐτοῦ
 διαρπάσαι,⁴ ἐὰν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν; Καὶ τότε τὴν οἰκίαν
 αὐτοῦ διαρπάσει.⁴ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ 30
 συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία 31
 καὶ βλασφημία⁶ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις: ἡ δὲ τοῦ πνεύματος
 βλασφημία⁶ οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον 32
 κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ
 τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν
 αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἦ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν 33
 καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρόν,⁷ καὶ τὸν
 καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν:⁷ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. 34
 Γεννήματα⁸ ἐχιδνῶν,⁹ πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ
 γὰρ τοῦ περισσεύματος¹⁰ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς 35
 ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ¹¹ ἐκβάλλει ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς
 ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ¹¹ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ 36
 ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἄργόν,¹² ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι,
 ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν 37
 λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.¹³

¹ κριτής, ου, ὁ, judge. ² φθάνω, come before another, anticipate. ³ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁴ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁵ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁶ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁷ σαπρός, rotten, worthless. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁰ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹¹ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² ἄργός, inactive, idle. ¹³ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, 38
 Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 39
 αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹ σημεῖον ἐπιζητεῖ² καὶ σημεῖον
 οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ³ τοῦ προφήτου. Ὡσπερ 40
 γὰρ ἦν Ἰωνᾶς³ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁴ τοῦ κήτους⁵ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
 νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς
 ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται⁶ ἀναστήσονται ἐν τῇ 41
 κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν⁷ αὐτήν: ὅτι
 μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα⁸ Ἰωνᾶ,³ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ³ ὧδε. 42
 Βασίλισσα⁹ νότου¹⁰ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινεῖ⁷ αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹¹ τῆς γῆς ἀκοῦσαι
 τὴν σοφίαν Σολομώντος¹² καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομώντος¹² ὧδε. Ὄταν 43
 δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι'
 ἀνύδρων¹³ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹⁴ καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, 44
 Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹⁵ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
 σχολάζοντα,¹⁶ σεσαρωμένον¹⁷ καὶ κεκοσμημένον.¹⁸ Τότε πορεύεται 45
 καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
 ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹⁹ τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
 ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

¹ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ⁶ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁹ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁰ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹¹ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹² Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹³ ἀνυδρος, waterless, dry. ¹⁴ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹⁵ ὅθεν, from where, from which. ¹⁶ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ¹⁷ σαρῶ, sweep, sweep using a broom. ¹⁸ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁹ χείρων, worse.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ 46
αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, 47
Ἴδού, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐσθήκασιν, ζητοῦντές σοι
λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ 48
μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ 49
ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἴδού, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, 50
αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ 13
τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε 2
αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα² καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν
αἰγιαλὸν³ εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, 3
λέγων, Ἴδού, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν 4
αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἤλθεν τὰ πετεινὰ⁴ καὶ
κατέφαγεν⁵ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁶ ὅπου οὐκ εἶχεν 5
γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁷ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁸ γῆς: 6
ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁹ ἐκαυματίσθη,¹⁰ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν¹¹
ἐξηράνθη.¹² Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹³ καὶ ἀνέβησαν αἱ 7
ἄκανθαι¹³ καὶ ἀπέπνιξαν¹⁴ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν 8
καλὴν: καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,¹⁵ ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹⁶ ὃ δὲ

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἐμβαίνω, embark. ³ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ⁴ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ⁶ πετρώδης, rocky, stony. ⁷ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁸ βάθος, οὐς, τό, depth, deep. ⁹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁰ καυματίζω, burn up, scorch. ¹¹ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ¹² ξηραίνω, dry up, parch. ¹³ ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁴ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁶ ἐξήκοντα, sixty, 60.

τριάκοντα.¹ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς 10

αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ 11

μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις 12

γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει,

καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς 13

λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν,

οὐδὲ συνιούσιν. Καὶ ἀναπληροῦται² αὐτοῖς ἡ προφητεία³ Ἡσαΐου,⁴ ἡ 14

λέγουσα, Ἀκοῇ⁵ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε,

καὶ οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη⁶ γὰρ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς 15

ὥσιν βαρέως⁷ ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·⁸

μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὥσιν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ

καρδίᾳ συνῶσιν, καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς. Ὑμῶν δὲ 16

μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν· καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. 17

Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν⁹

ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ

ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. 18

Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,

ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἀρπάζει¹⁰ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ·

οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹¹ σπαρεῖς, 20

¹ τριάκοντα, thirty, 30. ² ἀναπληρώω, fill up, fulfill. ³ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁶ παχύνω, fatten. ⁷ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁸ καμμύω, close (the eyes), close. ⁹ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁰ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹¹ πετρώδης, rocky, stony.

οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων
 αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν¹ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός² ἐστιν: 21
 γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ³ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς
 σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁴ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 22
 λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα⁵ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη⁶ τοῦ
 πλούτου⁷ συμπνίγει⁸ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος⁹ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν 23
 γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιάν:
 ὃς δὴ¹⁰ καρποφορεῖ,¹¹ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹² ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹³ ὁ δὲ
 τριάκοντα.¹⁴

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁵ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη¹⁶ ἡ βασιλεία 24
 τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: 25
 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν¹⁷ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ
 ἔσπειρεν ζιζάνια¹⁸ ἀνὰ¹⁹ μέσον τοῦ σίτου,²⁰ καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ 26
 ἐβλάστησεν²¹ ὁ χόρτος²² καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ
 ζιζάνια.¹⁸ Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου²³ εἶπον αὐτῷ, 27
 Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; Πόθεν οὖν ἔχει
 ζιζάνια;¹⁸ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἀνθρώπου τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ 28
 δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν²⁴ αὐτά; Ὁ δὲ 29
 ἔφη, Οὐ: μήποτε, συλλέγοντες²⁴ τὰ ζιζάνια,¹⁸ ἐκριζώσητε²⁵ ἅμα²⁶

¹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ² πρόσκαιρος, temporary, passing. ³ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁴ ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁵ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁶ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁷ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁸ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁹ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁰ δὴ, also, indeed. ¹¹ καρποφορέω, bear fruit. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁶ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁷ καθεύδω, sleep. ¹⁸ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹⁹ ἀνά, upwards, upon. ²⁰ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²¹ βλαστάνω, sprout, produce. ²² χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ²³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²⁴ συλλέγω, collect, gather. ²⁵ ἐκριζόω, uproot, root out. ²⁶ ἅμα, at the same time.

αὐτοῖς τὸν σῖτον.¹ Ἄφετε συναυξάνεσθαι² ἀμφοτέρω³ μέχρι⁴ τοῦ 30
 θερισμοῦ·⁵ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ⁵ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,⁶
 Συλλέξατέ⁷ πρῶτον τὰ ζιζάνια,⁸ καὶ δῆσατε αὐτὰ εἰς δέσμας⁹ πρὸς τὸ
 κατακαῦσαι¹⁰ αὐτά· τὸν δὲ σῖτον¹ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην¹¹ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹² αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 31
 τῶν οὐρανῶν κόκκῳ¹³ σινάπεως,¹⁴ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν
 τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων· 32
 ὅταν δὲ αὐξηθῇ,¹⁵ μεῖζον τῶν λαχάνων¹⁶ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον,
 ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ¹⁷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν¹⁸ ἐν τοῖς
 κλάδοις¹⁹ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33
 οὐρανῶν ζύμῃ,²⁰ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν²¹ εἰς ἀλεύρου²² σάτα²³
 τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη²⁴ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς 34
 παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ 35
 προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
 ἐρεῦξομαι²⁵ κεκρυμμένα²¹ ἀπὸ καταβολῆς²⁶ κόσμου.

¹ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ² συναυξάνομαι, grow together. ³ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁴ μέχρι, until, as far as (gen). ⁵ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ⁶ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ⁷ συλλέγω, collect, gather. ⁸ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁹ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ¹⁰ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹¹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹² παρατίθημι, set before, entrust. ¹³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁶ λαχάνον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹⁷ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁸ κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ¹⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ²⁰ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²¹ κρύπτω, conceal, hide. ²² ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ²³ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ²⁴ ζυμώω, leaven, ferment. ²⁵ ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ²⁶ καταβολή, ἧς, ἡ, foundation, depositing.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον 36
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
τῶν ζιζανίων² τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων 37
τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ 38
κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ
ζιζάνια² εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ 39
διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς³ συντέλεια⁴ τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταὶ⁵
ἄγγελοι εἰσιν. Ὡςπερ οὖν συλλέγεται⁶ τὰ ζιζάνια² καὶ πυρὶ καίεται,⁷ 40
οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ⁴ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς 41
τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν⁶ ἐκ τῆς
βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα⁸ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν
ἀνομίαν,⁹ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁰ τοῦ πυρός· ἐκεῖ 42
ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹¹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹² τῶν ὀδόντων.¹³ Τότε οἱ δίκαιοι 43
ἐκλάμπουσιν¹⁴ ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων
ᾠτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῶ¹⁵ κεκρυμμένῳ¹⁶ 44
ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὗρων ἄνθρωπος ἔκρυψεν:¹⁶ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹⁷ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

¹ φράζω, explain, interpret. ² ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ³ θερισμός, ου, ὁ, harvest, reaping. ⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁵ θεριστής, ου, ὁ, reaper, harvester. ⁶ συλλέγω, collect, gather. ⁷ καίω, burn, ignite. ⁸ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁰ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹¹ κλαυθμός, ου, ὁ, weeping, lamentation. ¹² βρυγμός, ου, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹³ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁴ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ¹⁵ θησαυρός, ου, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁶ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁷ πωλέω, sell.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹ 45
 ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·² ὃς εὐρὼν ἓνα πολύτιμον³ μαργαρίτην,² 46
 ἀπελθὼν πέπρακεν⁴ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἡγόρασεν αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ⁵ βληθείσῃ εἰς τὴν 47
 θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους⁶ συναγαγούσῃ· ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48
 ἀναβιβάσαντες⁷ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,⁸ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν⁹ τὰ
 καλὰ εἰς ἀγγεῖα,¹⁰ τὰ δὲ σαπρὰ¹¹ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως¹² ἔσται ἐν τῇ 49
 συντελείᾳ¹³ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν¹⁴
 τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν 50
 κάμινον¹⁵ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁷ τῶν
 ὀδόντων.¹⁸

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, 51
 κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς¹⁹ 52
 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,²⁰
 ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ²¹ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.²²

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν²³ 53
 ἐκεῖθεν· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα²⁴ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ 54
 συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι²⁵ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν

¹ ἐμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ² μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³ πολύτιμος, very precious, costly. ⁴ πιπράσκω, sell. ⁵ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ⁶ γένος, ους, τό, race, kind. ⁷ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ⁸ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ⁹ συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹¹ σαπρός, rotten, worthless. ¹² οὕτως, thus, so. ¹³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹⁴ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁵ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁶ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ²⁰ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ²¹ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ²² παλαιός, old, ancient. ²³ μεταίρω, go away, depart. ²⁴ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ²⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος 55
 υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
 Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς² καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ 56
 οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57
 ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν
 προφήτης ἄτιμος,³ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁴ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58
 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλάς, διὰ τὴν ἀπιστίαν⁵ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁶ τὴν ἀκοήν⁷ Ἰησοῦ, 14
 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν⁸ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής:⁹
 αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν
 ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδωκεν αὐτὸν καὶ 3
 ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα¹¹ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ
 ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν 4
 αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτείνειν, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὥς 5
 προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίῳ¹² δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, 6
 ὠρχήσατο¹³ ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος¹¹ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν¹⁴ τῷ
 Ἡρώδῃ: ὅθεν¹⁵ μεθ' ὅρκου¹⁶ ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν 7
 αἰτήσεται. Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα¹⁷ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, 8
 φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι¹⁸ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁹ Καὶ 9

¹ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ² Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josés. ³ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁴ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ βαπτιστής, οῦ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ ἐνεργέω, work, effect. ¹¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹² γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ¹³ ὀρχέομαι, dance. ¹⁴ ἄρῃσκω, please, serve. ¹⁵ ὅθεν, from where, from which. ¹⁶ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁷ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹⁸ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish.

ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους¹ καὶ τοὺς συνανακειμένους²
 ἐκέλευσεν δοθῆναι: καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν³ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ 10
 φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,⁴ καὶ ἐδόθη τῷ 11
 κορασίῳ:⁵ καὶ ἦνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ 12
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν⁶ αὐτό: καὶ ἐλθόντες
 ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁷ ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 13
 κατ' ἰδίαν: καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ⁸ ἀπὸ
 τῶν πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολλὸν ὄχλον, καὶ 14
 ἐσπλαγχνίσθη⁹ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους¹⁰ αὐτῶν.
 Ὁψίας¹¹ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, 15
 Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν: ἀπόλυσον τοὺς
 ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρειάν ἔχουσιν ἀπελθεῖν: δότε αὐτοῖς 16
 ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε 17
 ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.¹³ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ 18
 κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹⁴ ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹⁵ λαβὼν τοὺς
 πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹³ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν,
 εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹⁶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ
 μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁷ καὶ 20

¹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ² συνανάκειμαι, recline at table with. ³ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁴ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ⁵ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁶ θάπτω, bury. ⁷ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁸ πεζῇ, by land, on foot. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ ἄρρωστος, sick, ill. ¹¹ ὄψιος, late. ¹² βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹³ ἰχθύς, ύος, ὁ, fish. ¹⁴ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁵ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁶ κλάω, break. ¹⁷ χορτάζω, eat until full, be filled.

ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹ δώδεκα κοφίνους² πλήρεις.³ 21
Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὥσει πεντακισχίλιοι,⁴ χωρὶς γυναικῶν
καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν⁵ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι⁶ εἰς τὸ πλοῖον, 22
καὶ προάγειν⁷ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,⁸ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ 23
ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι:
ὁψίας⁹ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς 24
θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹⁰ ὑπὸ τῶν κυμάτων: ¹¹ ἦν γὰρ ἐναντίος¹²
ὁ ἄνεμος. Τετάρτη¹³ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ 25
Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 26
ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹⁴ λέγοντες ὅτι
Φάντασμα¹⁵ ἐστίν: καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν 27
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε:¹⁶ ἐγὼ εἰμι: μὴ φοβεῖσθε. 28
Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με
πρὸς σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ 29
πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν
Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη: καὶ ἀρξάμενος 30
καταποντίζεσθαι¹⁷ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ 31
Ἰησοῦς ἐκτείνας¹⁸ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο¹⁹ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,

¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ² κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ³ πλήρης, full. ⁴ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ⁵ ἀναγκάζω, force, compel. ⁶ ἐμβαίνω, embark. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ ὥσις, late. ¹⁰ βασανίζω, torment, torture. ¹¹ κύμα, τος, τό, wave. ¹² ἐναντίος, opposite, hostile. ¹³ τέταρτος, fourth. ¹⁴ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁵ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁷ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁹ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize.

Ὀλιγόπιστε,¹ εἰς τί ἐδίστασας;² Καὶ ἐμβάντων³ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, 32
ἐκόπασεν⁴ ὁ ἄνεμος: οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, 33
λέγοντες, Ἀληθῶς⁵ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες⁶ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.⁷ Καὶ ἐπιγνόντες 34
αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν
περίχωρον⁸ ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁹
ἔχοντας: καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου¹⁰ 36
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.¹¹

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15
Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹² τὴν 2
παράδοσιν¹³ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται¹⁴ τὰς χεῖρας αὐτῶν,
ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς 3
παραβαίνετε¹² τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν¹³ ὑμῶν; Ὁ 4
γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,¹⁵ λέγων, Τίμα¹⁶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί,
Ὁ κακολογῶν¹⁷ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω:¹⁸ ὑμεῖς δὲ 5
λέγετε, Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον,¹⁹ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
ὠφελῇθῃς,²⁰ καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ¹⁶ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα
αὐτοῦ: καὶ ἡκυρώσατε²¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν¹³ 6
ὑμῶν: ὑποκριταί,²² καλῶς προεφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,²³ λέγων, 7

¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ² διστάζω, doubt, waver. ³ ἐμβαίνω, embark. ⁴ κοπάζω, stop, abate. ⁵ ἀληθῶς, truly, really. ⁶ διαπεράω, cross over, pass through. ⁷ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ κρασπέδον, ου, τό, border, tassel. ¹¹ διασώζω, save, bring safely to. ¹² παραβαίνω, go aside, transgress. ¹³ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹⁴ νίπτω, wash. ¹⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁶ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁷ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁸ τελευτάω, die, end. ¹⁹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²⁰ ὠφελέω, profit, help. ²¹ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ²² ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah.

Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσιν¹ με 8
τιμᾶ,² ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω³ ἀπέχει⁴ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁵ δὲ 9
σέβονται⁶ με, διδάσκοντες διδασκαλίας⁷ ἐντάλματα⁸ ἀνθρώπων. Καὶ 10
προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε. Οὐ 11
τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ⁹ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ
ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ⁹ τὸν ἄνθρωπον. Τότε 12
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι
ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 13
Πᾶσα φυτεία,¹⁰ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν¹¹ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,¹²
ἐκριζωθήσεται.¹³ Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί¹⁴ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· 14
τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,¹⁵ ἀμφοτέροι¹⁶ εἰς βόθυνον¹⁷ πεσοῦνται. 15
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον¹⁸ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν¹⁹ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί²⁰ ἐστε; 16
Οὐπω νοεῖτε²¹ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον²² εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν
κοιλίαν²³ χωρεῖ,²⁴ καὶ εἰς ἀφεδρών²⁵ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ 18
ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεῖνα²⁶
κοινοῖ⁹ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ²⁷ 19
πονηροί, φόνοι,²⁸ μοιχεῖαι,²⁹ πορνεῖαι, κλοπαί,³⁰ ψευδομαρτυρίαι,³¹
βλασφημίαι·³² ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα⁹ τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ 20

¹ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ² τιμᾶω, honor, value at a price. ³ πόρρω, far (away), far. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ μάτην, in vain, no end. ⁶ σέβομαι, reverence, worship. ⁷ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ⁸ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ⁹ κοινῶ, make common, defile. ¹⁰ φυτεία, ας, ἡ, plant. ¹¹ φυτεύω, plant. ¹² οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹³ ἐκριζώω, uproot, root out. ¹⁴ ὁδηγός, οὔ, ὁ, leader, guide. ¹⁵ ὁδηγέω, lead, guide. ¹⁶ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁷ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁸ φράζω, explain, interpret. ¹⁹ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ²⁰ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ²¹ νοέω, understand, consider. ²² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²³ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁴ χωρέω, make room for, hold. ²⁵ ἀφεδρών, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ²⁶ κάκεῖνος, and he, and she. ²⁷ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ²⁸ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ²⁹ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ³⁰ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ³¹ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ³² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

ἀνίπτοις¹ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ² τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν³ εἰς τὰ μέρη Τύρου⁴ καὶ 21

Σιδῶνος.⁵ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία⁶ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁷ ἐκείνων 22

ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν⁸ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ

Δαυὶδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς⁹ δαιμονίζεται.¹⁰ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη 23

αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων αὐτόν,

λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν¹¹ ἡμῶν. Ὁ δὲ 24

ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ

ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ 25

λέγουσα, Κύριε, βοήθει¹² μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν 26

καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹³ Ἡ 27

δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹³ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων¹⁴

τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης¹⁵ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε 28

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὡ¹⁶ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις·

γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας

ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς¹⁷ ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29

Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον 30

αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,¹⁸ τυφλούς, κωφούς,

¹ ἄνιπτος, unwashed. ² κοινώω, make common, defile. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁶ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ ὀπισθεν, behind, after. ¹² βοηθέω, come to the aid of. ¹³ κυνάριον, ου, τό, little dog. ¹⁴ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁶ ὦ, Oh! omega. ¹⁷ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁸ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁹ κωφός, deaf, dumb.

κυλλοὺς,¹ καὶ ἐτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρριψαν² αὐτοὺς παρὰ τοὺς
 πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς: ὥστε τοὺς ὄχλους 31
 θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς³ λαλοῦντας, κυλλοὺς¹ ὑγιεῖς,⁴ χωλοὺς⁵
 περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
 Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32
 Σπλαγχνίζομαι⁶ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν⁷
 μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις⁸ οὐ
 θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν⁹ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 33
 αὐτοῦ, Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ¹⁰ ἄρτοι τοσοῦτοι,¹¹ ὥστε χορτάσαι¹²
 ὄχλον τοσοῦτον;¹¹ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους ἄρτους ἔχετε; 34
 Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.¹³ Καὶ ἐκέλευσεν τοῖς ὄχλοις 35
 ἀναπεσεῖν¹⁴ ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς 36
 ἰχθύας,¹⁵ εὐχαριστήσας ἔκλασεν,¹⁶ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
 οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:¹² καὶ 37
 ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹⁷ ἑπτὰ σφυρίδας¹⁸ πλήρεις.¹⁹ Οἱ 38
 δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι²⁰ ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ
 παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη²¹ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν 39
 εἰς τὰ ὄρια²² Μαгдаλά.²³

¹ κυλλός, crippled, lame. ² ῥίπτω, throw, cast. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ ὑγιής, whole, healthy. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ προσμένω, wait longer, remain. ⁸ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁹ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹⁰ ἐρημία, ἡ, wilderness, desert. ¹¹ τοσοῦτος, so great, so much. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ ἰχθύδιον, οὐ, τό, small fish, little fish. ¹⁴ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁵ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁶ κλάω, break. ¹⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁸ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁹ πλήρης, full. ²⁰ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ²¹ ἐμβαίνω, embark. ²² ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ²³ Μαгдаλά, ἡ, Magdala.

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹ πειράζοντες **16**
 ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι² αὐτοῖς. Ὁ δὲ **2**
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας³ γενομένης λέγετε, Εὐδία·⁴ πυρράζει⁵
 γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωΐ,⁶ Σήμερον χειμῶν·⁷ πυρράζει⁵ γὰρ **3**
 στυγνάζων⁸ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,⁹ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ
 γινώσκετε διακρίνειν,¹⁰ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ **4**
 πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹¹ σημεῖον ἐπιζητεῖ·¹² καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται
 αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹³ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁴
 αὐτούς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁵ ἐπελάθοντο¹⁶ ἄρτους **5**
 λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε¹⁷ ἀπὸ τῆς **6**
 ζύμης¹⁸ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.¹ Οἱ δὲ διελογίζοντο¹⁹ ἐν **7**
 ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν **8**
 αὐτοῖς, Τί διαλογίσεσθε¹⁹ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,²⁰ ὅτι ἄρτους οὐκ
 ἐλάβετε; Οὐπω νοεῖτε,²¹ οὐδὲ μνημονεύετε²² τοὺς πέντε ἄρτους τῶν **9**
 πεντακισχιλίων,²³ καὶ πόσους κοφίνους²⁴ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ **10**
 ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,²⁵ καὶ πόσας σπυρίδας²⁶ ἐλάβετε; Πῶς οὐ **11**
 νοεῖτε,²¹ ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν¹⁷ ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁸
 τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;¹ Τότε συνήκαν ὅτι οὐκ εἶπεν **12**

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ³ ὄψιος, late. ⁴ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁵ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ⁶ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁷ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ⁸ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ⁹ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ διακρίνω, discriminate, judge. ¹¹ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ¹⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁶ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹⁷ προσέχω, take heed of, attend to. ¹⁸ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ²⁰ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²¹ νοέω, understand, consider. ²² μνημονεύω, remember, make mention of. ²³ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ²⁴ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ²⁵ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ²⁶ σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket.

προσέχειν¹ ἀπὸ τῆς ζύμης² τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν
Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.³

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας⁴ τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς 13
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·⁵ ἄλλοι 14
δὲ Ἡλίαν· ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,⁶ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, 15
Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, 16
Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 17
εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ 18
λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ⁷ οἰκοδομήσω μου
τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι⁸ ᾠδου⁹ οὐ κατισχύσουσιν¹⁰ αὐτῆς. Καὶ 19
δώσω σοὶ τὰς κλεῖς¹¹ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ
τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς
γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο¹² τοῖς 20
μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁴ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁵ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁶ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁸ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁹ ᾠδης, ου, ὁ, Hades. ¹⁰ κατισχύω, overpower, prevail. ¹¹ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ¹² διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν 21
 ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων
 καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο 22
 ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων, Ὁ Θεός² σοι, κύριε: οὐ μὴ ᾔσται σοι τοῦτο. Ὁ 23
 δὲ στραφεὶς³ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ,
 σκάνδαλόν⁴ μου εἶ: ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
 ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει 24
 ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω⁵ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
 αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 25
 σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν
 ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται⁶ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον 26
 ὅλον κερδήσῃ,⁷ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;⁸ Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος
 ἀντάλλαγμα⁹ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 27
 ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ
 τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν¹⁰ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 28
 εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται¹¹ θανάτου, ἕως ἄν
 ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² Ὁ Θεός, gracious, merciful. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁶ ὠφελέω, profit, help. ⁷ κερδαίνω, gain, win. ⁸ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁹ ἀντάλλαγμα, τοσ, τό, exchange, purchasing price. ¹⁰ πράξις, εως, ή, deed, function. ¹¹ γεύομαι, taste, experience.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον **17**
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει² αὐτοὺς εἰς ὄρος
ὕψηλόν³ κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁴ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ **2**
ἐλαμψεν⁵ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ
ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ **3**
Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.⁶ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ **4**
Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε
τρεῖς σκηνάς,⁷ σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ. Ὅτι αὐτοῦ **5**
λαλοῦντος, ἰδοὺ, νεφέλη φωτεινὴ⁸ ἐπεσκίασεν⁹ αὐτούς: καὶ ἰδοὺ,
φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
ἐν ᾧ εὐδόκησα:¹⁰ αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον **6**
ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.¹¹ Καὶ προσελθὼν ὁ **7**
Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. **8**
Ἐπάραντες¹² δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν
Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **9**
λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,¹⁴ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, **10**
Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ **11**
Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ

¹ ἕξ, six. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁵ λάμπω, shine. ⁶ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁷ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ⁸ φωτεινός, bright, full of light. ⁹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁰ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² ἐπαίρω, lift up, raise. ¹³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁴ ὄραμα, τὸς, τό, vision, spectacle.

ἀποκαταστήσει¹ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ 12
 ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ
 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν οἱ 13
 μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ² εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσήλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
 γονυπετῶν³ αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
 σεληνιάζεται⁴ καὶ κακῶς⁵ πάσχει: πολλάκις⁶ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ,
 καὶ πολλάκις⁶ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, 16
 καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 17
 εἶπεν, Ὡ⁷ γενεὰ ἄπιστος⁸ καὶ διεστραμμένη,⁹ ἕως πότε¹⁰ ἔσομαι μεθ'
 ὑμῶν; Ἔως πότε ἀνέξομαι¹¹ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ 18
 ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ
 ἐθεραπεύθη ὁ παῖς¹² ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ 19
 μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν
 ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹³ ὑμῶν. 20
 Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον¹⁴ σινάπεως,¹⁵
 ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι¹⁶ ἐντεῦθεν¹⁷ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹⁶
 καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσκει¹⁸ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος¹⁹ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ 21
 μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.²⁰

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ³ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁴ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ πολλάκις, often, many times. ⁷ ὦ, Oh! omega. ⁸ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁹ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁰ πότε, when? at what time? ¹¹ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁴ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁵ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁶ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁸ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹⁹ γένος, ους, τό, race, kind. ²⁰ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast.

Ἀναστρεφομένων¹ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22
 Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ 23
 ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ
 ἐλυπήθησαν σφόδρα.²

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,³ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα⁴ 24
 λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ
 δίδραχμα;⁴ Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁵ 25
 αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς
 ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁶ Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ
 ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;⁷ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.⁷ 26
 Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε⁸ ἐλεύθεροί⁹ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ 27
 σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε
 ἄγκιστρον,¹⁰ καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν¹¹ ἄρον: καὶ ἀνοίξας
 τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα:¹² ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ¹³
 ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα¹⁴ 18
 μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ 2
 Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 3
 ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε¹⁵ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε

¹ ἀναστρέφω, return, live. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ⁴ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁵ προφθάνω, anticipate, come before. ⁶ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁷ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁸ γέ, indeed, at least. ⁹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹⁰ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹² στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹³ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁵ στρέφω, turn, am converted.

εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει¹ ἑαυτὸν ὡς τὸ 4
 παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 5
 Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
 δέχεται· ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν 6
 πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει² αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ³ μύλος⁴ ὀνικός⁵
 εἰς τὸν τράχηλον⁶ αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ⁷ ἐν τῷ πελάγει⁸ τῆς
 θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων·⁹ ἀνάγκη¹⁰ γάρ 7
 ἐστὶν ἔλθειν τὰ σκάνδαλα·⁹ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ
 σκάνδαλον⁹ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, 8
 ἔκκοψον¹¹ αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 ζωὴν χωλὸν¹² ἢ κυλλόν,¹³ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι
 εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε¹⁴ 9
 αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον¹⁵ εἰς τὴν
 ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν¹⁶
 τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε¹⁷ ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων, 10
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός
 βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν 11
 γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν 12
 γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹⁸ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν·
 οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹⁹ ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ

¹ ταπεινώω, humble, humiliate. ² συμφέρω, bring together, it is profitable. ³ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁴ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁵ ὀνικός, of or for an ass. ⁶ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁷ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁸ πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ⁹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁰ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹¹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹² χωλός, lame, deprived of a foot. ¹³ κυλλός, crippled, lame. ¹⁴ ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁵ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁶ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁷ καταφρονέω, think little of, despise. ¹⁸ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁹ ἐννέα, nine, 9.

πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 13
 χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα¹ τοῖς μὴ
 πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς 14
 ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον² αὐτὸν 15
 μεταξὺ³ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁴ τὸν
 ἀδελφόν σου: ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, 16
 ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: ἐὰν δὲ 17
 παρακούσῃ⁵ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας
 παρακούσῃ,⁵ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁶ καὶ ὁ τελώνης.⁷ Ἀμὴν λέγω 18
 ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ
 ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν 19
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν⁸ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ
 παντὸς πράγματος⁹ οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ
 πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ¹⁰ γὰρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι 20
 εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις¹¹ ἁμαρτήσῃ εἰς 21
 ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;¹² Λέγει αὐτῷ ὁ 22
 Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις,¹² ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις¹³ ἐπτά.

¹ ἐννέα, nine, 9. ² ἐλέγχω, convict, reprove. ³ μεταξὺ, between, after. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ παρακούω, overhear, listen. ⁶ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁹ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ¹⁰ οὗ, where, when. ¹¹ ποσάκις, how often? how often. ¹² ἐπτάκις, seven times. ¹³ ἑβδομηκοντάκις, seventy times.

Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς 23
 ἠθέλησεν συναῖραι² λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ 24
 αὐτοῦ συναίρειν,² προσηνέχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης³ μυρίων⁴
 ταλάντων.⁵ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ 25
 κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,⁶ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ
 πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει 26
 αὐτῷ, λέγων, Κύριε, μακροθύμησον⁷ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι
 ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεῖς⁸ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν 27
 αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον⁹ ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 28
 εὑρεν ἓνα τῶν συνδούλων¹⁰ αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹¹ δηνάρια,
 καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐπνιγεν,¹³ λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. 29
 Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹⁰ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει
 αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον⁷ ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ 30
 ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ
 ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι¹⁰ αὐτοῦ τὰ γενόμενα 31
 ἐλυπήθησαν σφόδρα:¹⁴ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹⁵ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν
 πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ 32
 λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν¹⁶ ἐκείνην ἀφῆκά σοι,
 ἐπεὶ παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν¹⁰ σου, 33
 ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεῖς¹⁷ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν 34

¹ ὁμοιώω, make like, liken. ² συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ³ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁴ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁵ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁶ πιπράσκω, sell. ⁷ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹⁰ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹¹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹³ πνίγω, choke, strangle. ¹⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁵ διασαφέω, report, explain. ¹⁶ ὀφειλή, ἤς, ἡ, debt, duty. ¹⁷ ὀργίζω, irritate, provoke.

αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,¹ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. 35

Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος² ποιήσῃ ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῇτε
ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα
αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετήρην⁴ ἀπὸ 19

τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια⁵ τῆς Ἰουδαίας πέραν⁶ τοῦ
Ἰορδάνου.⁷ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν 2
αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσήλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, 3
καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;⁸ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ 4
ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν⁹ καὶ θῆλυ¹⁰ ἐποίησεν αὐτούς,
καὶ εἶπεν, Ὅτι ἐνεκεν τούτου καταλείψει¹¹ ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ 5
τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται¹² τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται
οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὅστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν 6
ὁ θεὸς συνέζευξεν,¹³ ὁ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.¹⁴ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί 7
οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο¹⁵ δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,¹⁶ καὶ ἀπολῦσαι
αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹⁷ ὑμῶν 8
ἐπέτρεψεν¹⁸ ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ
γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, 9

¹ βασανιστής, οὐ, ὁ, jailer, torturer. ² ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ³ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁴ μεταίρω, go away, depart. ⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁸ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁹ ἄρσεν, male. ¹⁰ θῆλυς, female, woman. ¹¹ καταλείπω, leave, leave behind. ¹² προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹³ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹⁴ χωρίζω, separate, depart. ¹⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁶ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁷ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow.

μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται:¹ καὶ ὁ ἀπολελυμένην
γαμήσας μοιχᾶται.¹ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως 10
ἐστὶν ἡ αἰτία² τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει³
γαμῆσαι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν⁴ τὸν λόγον τοῦτον, 11
ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,⁵ οἵτινες ἐκ κοιλίας⁶ μητρὸς 12
ἐγεννήθησαν οὕτως: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁵ οἵτινες εὐνουχίσθησαν⁷ ὑπὸ
τῶν ἀνθρώπων: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁵ οἵτινες εὐνούχισαν⁷ ἑαυτοὺς διὰ
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν⁴ χωρεῖτω.⁴

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
προσεύξεται: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 14
Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἔλθεῖν πρὸς με: τῶν γὰρ
τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς 15
χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, 16
Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ 17
εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ
δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, 18
Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις:⁸ οὐ μοιχεύσεις:⁹ οὐ
κλέψεις:¹⁰ οὐ ψευδομαρτυρήσεις:¹¹ τίμα¹² τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: 19
καί, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹³ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ 20
νεανίσκος,¹⁴ Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός¹⁵ μου: τί ἔτι

¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁴ χωρέω, make room for, hold. ⁵ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ⁸ φονεύω, kill, murder. ⁹ μοιχεύω, commit adultery. ¹⁰ κλέπτω, steal. ¹¹ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹² τιμάω, honor, value at a price. ¹³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁴ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁵ νεότης, ητος, ἡ, youth, youthfulness.

ὕστερῳ;¹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος² εἶναι, ὑπάγε, 21
 πώλησόν³ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν⁴ ἐν
 οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,⁵ ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁶ τὸν 22
 λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα⁷ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως 23
 πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ 24
 λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν⁹ ἐστὶν κάμηλον¹⁰ διὰ τρυπήματος¹¹ ῥαφίδος
 διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25
 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο¹³ σφόδρα,¹⁴ λέγοντες,
 Τίς ἄρα¹⁵ δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας¹⁶ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 26
 Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν¹⁷ ἐστίν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά.
 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα 27
 καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα¹⁵ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ
 παλιγγενεσίᾳ¹⁸ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης
 αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς
 δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφήκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ 29
 ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν
 τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα¹⁹ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον

¹ ὕστερέω, lack, need. ² τέλειος, complete, perfect. ³ πωλέω, sell. ⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁵ δεῦρο, until now, come here! ⁶ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁷ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ⁸ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ⁹ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁰ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ¹¹ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹² ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle. ¹³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁸ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ¹⁹ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold.

κληρονομήσει.¹ Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι 30
πρῶτοι.

Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,² 20
ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα³ πρωὶ⁴ μισθώσασθαι⁵ ἐργάτας⁶ εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁷
αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας⁸ μετὰ τῶν ἐργατῶν⁶ ἐκ δηναρίου⁹ τὴν 2
ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁷ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν 3
περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹⁰ ἀργούς¹¹· καὶ 4
ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁷ καὶ ὁ ἐὰν ᾗ
δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹² καὶ 5
ἐνάτην¹³ ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.¹⁴ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην¹⁵ ὥραν 6
ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,¹¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε
ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;¹¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς 7
ἐμισθώσατο.⁵ Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁷
καὶ ὁ ἐὰν ᾗ δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας¹⁶ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος 8
τοῦ ἀμπελῶνος⁷ τῷ ἐπιτρόπῳ¹⁷ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁶ καὶ
ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν
πρῶτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην¹⁵ ὥραν ἔλαβον ἀνὰ¹⁸ 9
δηνάριον.⁹ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν¹⁹ ὅτι πλείονα λήψονται: 10
καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ¹⁸ δηνάριον.⁹ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον²⁰ κατὰ 11

¹ κληρονομέω, inherit, obtain. ² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ³ ἅμα, at the same time. ⁴ πρωί, early in the morning, at dawn. ⁵ μισθόω, hire, hire out. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁸ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹¹ ἀργός, inactive, idle. ¹² ἕκτος, sixth. ¹³ ἕνατος, ninth. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ ἐνδέκατος, eleventh. ¹⁶ ὄψιος, late. ¹⁷ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ¹⁸ ἀνὰ, upwards, upon. ¹⁹ νομίζω, suppose, think. ²⁰ γογγύζω, mutter, murmur.

τοῦ οἰκοδεσπότου,¹ λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν 12
 ἐποίησαν, καὶ ἴσους² ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν τὸ
 βάρος³ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.⁴ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ 13
 αὐτῶν, Ἐταῖρε,⁵ οὐκ ἀδικῶ σε: οὐχὶ δηναρίου⁶ συνεφώνησάς⁷ μοι; 14
 Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπαγε: θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί.
 Ἦ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου 15
 πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι 16
 πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,⁸ ὀλίγοι δὲ
 ἐκλεκτοί.⁹ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς 17
 δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ, 18
 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
 κατακρινοῦσιν¹⁰ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς 19
 ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι¹¹ καὶ μαστιγῶσαι¹² καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹³ μετὰ τῶν υἱῶν 20
 αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί 21
 θέλεις; Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ
 δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ ἐὼνύμων¹⁴ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 22
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε

¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ² ἴσος, equal, identical. ³ βάρος, ους, τό, burden, weight. ⁴ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ⁵ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁸ κλητός, called, summoned. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ κατακρίνω, condemn. ¹¹ ἐμπαίζω, mock. ¹² μαστιγῶ, whip, lash. ¹³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁴ ἐὼνυμος, of good name, euph. for left.

πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα¹ ὃ ἐγὼ
 βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει 23
 αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα¹ ὃ ἐγὼ
 βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ
 εὐωνύμων² μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοιμάσται ὑπὸ τοῦ
 πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἡγανάκτησαν³ περὶ τῶν δύο 24
 ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν, Οἴδατε ὅτι 25
 οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁴ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
 κατεξουσιάζουσιν⁵ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐάν 26
 θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν 27
 ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δούλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 28
 οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ λύτρον⁶ ἀντὶ⁷ πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος 29
 πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες 30
 ὅτι Ἰησοῦς παράγει,⁸ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς
 Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁹ Οἱ δὲ μεῖζον 31
 ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ 32
 Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; 33
 Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. 34

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ ἄγανακτέω, be indignant, am angry. ⁴ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁵ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁶ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁷ ἀντί, instead of, in place of. ⁸ παράγω, pass by, depart. ⁹ σιωπάω, be silent, keep silence.

Σπλαγχνισθεῖς¹ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ
εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγή² πρὸς τὸ **21**
ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,³ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων **2**
αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι⁴ ὑμῶν, καὶ εὐθέως
εὐρήσετε ὄνον⁵ δεδεμένην, καὶ πῶλον⁶ μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ
μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειαν ἔχει· **3**
εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ **4**
τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, Ἰδοὺ, **5**
ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς⁷ καὶ ἐπιβεβηκὼς⁸ ἐπὶ ὄνον⁵ καὶ
πῶλον⁶ υἱὸν ὑποζυγίου.⁹ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες **6**
καθὼς προσέταξεν¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον⁵ καὶ τὸν **7**
πῶλον·⁶ καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹¹ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ
ἐπεκάθισεν¹² ἐπάνω¹¹ αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν¹³ **8**
ἐαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον¹⁴ κλάδους¹⁵ ἀπὸ τῶν
δένδρων, καὶ ἐστρώννουν¹³ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁶ **9**
καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά¹⁷ τῷ υἱῷ Δαυίδ·
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννά¹⁷ ἐν τοῖς
ὑψίστοις.¹⁸ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁹ πᾶσα ἡ **10**
πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν **11**

¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ² Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ ἀπέναντι, over against, before. ⁵ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁶ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁷ πραῦς, gentle, mild. ⁸ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ⁹ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ¹⁰ προστάσσω, command, order. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² ἐπικαθίζω, sit, sit down. ¹³ στρώννω, spread, furnish. ¹⁴ κόπτω, strike, smite. ¹⁵ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁶ προάγω, lead forth, go before. ¹⁷ Ὡσαννά, hosanna. ¹⁸ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁹ σείω, shake.

Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12

πωλοῦντας² καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας³ τῶν

κολλυβιστῶν⁴ κατέστρεψεν,⁵ καὶ τὰς καθέδρας⁶ τῶν πωλούντων² τὰς

περιστεράς.⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 13

προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον⁸ ληστῶν.

Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ¹⁰ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ 14

ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ 15

θαυμάσια¹¹ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας¹² κρίζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ

λέγοντας, Ὡσαννὰ¹³ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἠγανάκτησαν,¹⁴ καὶ εἶπον αὐτῷ, 16

Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε

ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων¹⁶ καὶ θηλαζόντων¹⁷ κατηρτίσω¹⁸

αἶνον;¹⁹ Καὶ καταλιπὼν²⁰ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς 17

Βηθανίαν,²¹ καὶ ἡϋλίσθη²² ἐκεῖ.

Πρωῖας²³ δὲ ἐπανάγων²⁴ εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν.²⁵ Καὶ ἰδὼν συκῆν²⁶ 18

μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ

φύλλα²⁷ μόνον: καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι²⁸ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς

τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη²⁹ παραχρῆμα³⁰ ἡ συκῆ.²⁶ Καὶ ἰδόντες οἱ 20

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² πωλέω, sell. ³ τράπεζα, ἡς, ἡ, table. ⁴ κολλυβιστής, οὗ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁵ καταστρέφω, overturn, destroy. ⁶ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁷ περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ⁸ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁹ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ¹⁰ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹¹ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹³ Ὡσαννά, hosanna. ¹⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁵ οὐδέποτε, never. ¹⁶ νήπιος, infant, child. ¹⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁸ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁹ αἶνος, ου, ὁ, praise. ²⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ²¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ²² αἰλίζομαι, spend the night, lodge. ²³ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ²⁴ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ²⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ²⁶ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ²⁷ φύλλον, ου, τό, leaf. ²⁸ μηκέτι, no longer. ²⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ³⁰ παραχρῆμα, immediately, instantly.

μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα¹ ἐξηράνθη² ἡ συκῆ;³
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε 21
 πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,⁴ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς³ ποιήσετε, ἀλλὰ
 καὶ⁵ τῷ ὄρει τοῦτῳ εἴπητε, Ἀρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
 γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, 22
 πιστεύοντες, λήψετε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς 23
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιεῖς; Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 24
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ
 μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα⁶ 25
 Ἰωάννου πόθεν ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο⁷
 παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί
 οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 26
 φοβούμεθα τὸν ὄχλον: πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς
 προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη 27
 αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. 28
 Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ
 πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι⁸ μου.
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω: ὕστερον⁹ δὲ μεταμεληθεὶς,¹⁰ 29

¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ² ἐξηραίνω, dry up, parch. ³ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁴ διακρίνω, discriminate, judge. ⁵ καὶ, and if, even if. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁸ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁰ μεταμελόμαι, regret, repent.

ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.¹ Ὁ δὲ 30
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31
ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι² καὶ αἱ πόρναι³
προάγουσιν⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32
Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ
τελῶναι² καὶ αἱ πόρναι³ ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ
μετεμελήθητε⁵ ὕστερον⁶ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁷ ὅστις 33
ἐφύτευσεν⁸ ἀμπελῶνα,⁹ καὶ φραγμὸν¹⁰ αὐτῷ περιέθηκεν,¹¹ καὶ ὠρυξεν
ἐν αὐτῷ ληνόν,¹³ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹⁴ καὶ ἐξέδοτο¹⁵ αὐτὸν
γεωργοῖς,¹⁶ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁷ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, 34
ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁶ λαβεῖν τοὺς
καρπούς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν 35
μὲν ἔδειραν,¹⁸ ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹⁹ Πάλιν 36
ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν
αὐτοῖς ὡσαύτως.¹ Ὑστερον⁶ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν 37
αὐτοῦ, λέγων, Ἐντραπήσονται²⁰ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁶ 38
ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:²¹ δεῦτε,

¹ ὡσαύτως, likewise. ² τελῶνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁶ ὕστερον, lastly, afterward. ⁷ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁸ φυτεύω, plant. ⁹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹⁰ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ¹¹ περιτίθμι, place around, put around. ¹² ὀρύσσω, dig, dig out. ¹³ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹⁴ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁵ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁶ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁷ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁸ δέρω, beat, flay. ¹⁹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ²⁰ ἐντρέπω, turn about, reverence. ²¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ²² δεῦτε, come!.

ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν¹ τὴν κληρονομίαν² αὐτοῦ. 39
 Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος³ καὶ ἀπέκτειναν. 40
 Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,³ τί ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς⁴
 ἐκεῖνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς⁵ ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν 41
 ἀμπελῶνα³ ἐκδώσεται⁶ ἄλλοις γεωργοῖς,⁴ οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ
 τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 42
 Οὐδέποτε⁷ ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν⁸ οἱ
 οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;⁹ παρὰ κυρίου
 ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστή¹⁰ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο 43
 λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ
 δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
 λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται:¹¹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσῃ¹² αὐτόν. 45
 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ
 ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46
 ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ¹³ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22

Ὡμοιωθῇ¹⁴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις
 ἐποίησεν γάμους¹⁵ τῷ υἱῷ αὐτοῦ: καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ 3
 καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,¹⁵ καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.
 Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. 4

¹ κατέχω, hold back, hold fast. ² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ³ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁴ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁷ οὐδέποτε, never. ⁸ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁹ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁰ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ¹¹ συνθλάω, break, break in pieces. ¹² λικμάω, crush, scatter. ¹³ ἐπειδὴ, since, because. ¹⁴ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding.

Ἰδοὺ, τὸ ἄριστόν¹ μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί² μου καὶ τὰ σιτιστὰ³
 τεθυμένα,⁴ καὶ πάντα ἔτοιμα·⁵ δεῦτε⁶ εἰς τοὺς γάμους.⁷ Οἱ δὲ 5
 ἀμελήσαντες⁸ ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν
 ἐμπορίαν⁹ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ 6
 ὕβρισαν¹⁰ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹¹ 7
 καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα¹² αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹³
 ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁴ Τότε λέγει τοῖς δούλοις 8
 αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁷ ἔτοιμός⁵ ἐστίν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.
 Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁵ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε, 9
 καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁷ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς 10
 ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ
 ἐπλήσθη ὁ γάμος⁷ ἀνακειμένων.¹⁶ Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι 11
 τοὺς ἀνακειμένους¹⁶ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα¹⁸
 γάμου·⁷ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,¹⁹ πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα 12
 γάμου;⁷ Ὁ δὲ ἐφिमώθη.²⁰ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, 13
 Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ
 σκότος τὸ ἐξώτερον·²¹ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς²² καὶ ὁ βρυγμὸς²³ τῶν
 ὀδόντων.²⁴ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²⁵ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.²⁶ 14

¹ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ² ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ³ σιτιστός, fattened. ⁴ θύω, sacrifice, kill. ⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁸ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ⁹ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹⁰ ὕβριζω, mistreat, insult. ¹¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹² στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹³ φονεύς, έως, ὁ, murderer. ¹⁴ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁵ διέξοδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁷ θεάομαι, look at, behold. ¹⁸ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ²⁰ φιμώω, muzzle, silence. ²¹ ἐξώτερος, outer, outside. ²² κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ²³ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²⁴ ὀδοὺς, ὁ, tooth. ²⁵ κλητός, called, summoned. ²⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect.

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν² ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς 16
 αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,³ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
 ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει⁴
 σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν 17
 ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον⁵ Καίσαρι, ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ 18
 Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν⁶ αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;⁷ 19
 Ἐπιδείξατέ⁸ μοι τὸ νόμισμα⁹ τοῦ κήνσου.⁵ Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ
 δηνάριον.¹⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹¹ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹² 20
 Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ
 Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες 22
 ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,¹³ οἱ λέγοντες μὴ 23
 εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 24
 Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹⁴ ὁ
 ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ
 ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος 25
 γαμήσας ἐτελεύτησεν·¹⁵ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως 26
 τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον¹⁶ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 27

¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ² παγιδεύω, ensnare, entrap. ³ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁴ μέλει, it is a care, it concerns. ⁵ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁷ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁹ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ¹⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹² ἐπιγραφή, ἧς, ἡ, inscription, title. ¹³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁴ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ¹⁵ τελευτάω, die, end. ¹⁶ ὕστερον, lastly, afterward.

ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. 29
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
 γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε 30
 γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται,¹ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ
 εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν 31
 ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς 32
 Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ
 ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο² ἐπὶ τῇ διδαχῇ 33
 αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν³ τοὺς Σαδδουκαίους,⁴ 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁵ 35
 πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
 νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν 37
 ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁶ σου. 38
 Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, 39
 Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁷ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν 40
 ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.⁸

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 41
 Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱός ἐστιν; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτόν 43

¹ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ φιμώω, muzzle, silence. ⁴ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁵ νομικός, pertaining to the law. ⁶ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁷ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁸ κρεμάννυμι, hang, hang up.

καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, 44
 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν 45
 Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο 46
 αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον: οὐδὲ ἐτόλμησέν² τις ἀπ' ἐκείνης τῆς
 ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, 23
 Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας³ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 Φαρισαῖοι: πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ 3
 ποιεῖτε: κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ
 ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁴ γὰρ φορτία⁵ βαρέα⁶ καὶ δυσβάστακτα,⁷ καὶ 4
 ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁸ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁹ αὐτῶν
 οὐ θέλουσιν κινήσαι¹⁰ αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς 5
 τὸ θεαθῆναι¹¹ τοῖς ἀνθρώποις: πλατύνουσιν¹² δὲ τὰ φυλακτήρια¹³
 αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹⁴ τὰ κράσπεδα¹⁵ τῶν ἱματίων αὐτῶν: 6
 φιλοῦσίν τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁶ ἐν τοῖς δείπνοις,¹⁷ καὶ τὰς
 πρωτοκαθεδρίας¹⁸ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμούς¹⁹ ἐν ταῖς 7
 ἀγοραῖς,²⁰ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί, ῤαββί: ὑμεῖς δὲ 8
 μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής,²¹ ὁ χριστός:
 πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ 9

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² τολμάω, dare, endure. ³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁴ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁶ βαρύς, heavy, burdensome. ⁷ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁸ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ κινέω, move, stir. ¹¹ θεάομαι, look at, behold. ¹² πλατύνω, broaden, enlarge. ¹³ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹⁴ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁷ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁸ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ²⁰ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ²¹ καθηγητής, οὔ, ὁ, teacher, leader.

τῆς γῆς· εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ 10
 κληθῆτε καθηγηταί·¹ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,¹ ὁ χριστός. Ὁ 11
 δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει² ἑαυτόν, 12
 ταπεινωθήσεται·³ καὶ ὅστις ταπεινώσει³ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.²

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι κατεσθίετε⁵ 13
 τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁶ μακρὰ⁷ προσευχόμενοι· διὰ
 τοῦτο λήψεσθε περισσότερον⁸ κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 14
 Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι κλείετε⁹ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς
 εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁴ ὅτι περιάγετε¹⁰ τὴν 15
 θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹¹ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹² καὶ ὅταν
 γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹³ διπλότερον¹⁴ ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ¹⁵ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν 16
 ἐστὶν· ὃς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ χρυσῷ¹⁶ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ¹⁷ καὶ 17
 τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,¹⁶ ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων τὸν
 χρυσόν;¹⁶ Καί, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,¹⁸ οὐδέν ἐστὶν· ὃς δ' 18
 ἂν ὁμόση ἐν τῷ δώρῳ¹⁹ τῷ ἐπάνω²⁰ αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ¹⁷ καὶ 19

¹ καθηγητής, οὐ, ὁ, teacher, leader. ² ὑψώω, lift up, exalt. ³ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ⁶ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁷ μακρός, long, far distant. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ κλείω, shut, shut up. ¹⁰ περιάγω, lead around, go about. ¹¹ ξηρός, dry, withered. ¹² προσήλυτος, οὐ, ὁ, proselyte, convert. ¹³ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁴ διπλούς, double, two-fold. ¹⁵ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁶ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹⁷ μωρός, foolish, stupid. ¹⁸ θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ¹⁹ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ²⁰ ἐπάνω, above, over (gen).

τυφλοί: τί γὰρ μεῖζον, ¹ τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον ² τὸ ἀγιάζον τὸ
 δῶρον; ¹ Ὁ οὖν ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ² ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν 20
 πᾶσιν τοῖς ἐπάνω ³ αὐτοῦ: καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ 21
 ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτόν: καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ 22
 θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω ³ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ⁴ ὅτι ἀποδεκατοῦτε ⁵ 23
 τὸ ἡδύοσμον ⁶ καὶ τὸ ἄνηθον ⁷ καὶ τὸ κύμινον, ⁸ καὶ ἀφήκατε τὰ
 βαρύτερα ⁹ τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν: ταῦτα
 ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα ¹⁰ μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοὶ ¹¹ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες ¹² 24
 τὸν κώνωπα, ¹³ τὴν δὲ κάμηλον ¹⁴ καταπίνοντες. ¹⁵

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ⁴ ὅτι καθαρίζετε τὸ 25
 ἔξωθεν ¹⁶ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ¹⁷ ἔσωθεν ¹⁸ δὲ γέμουσιν ¹⁹ ἔξ
 ἀρπαγῆς ²⁰ καὶ ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς 26
 τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ¹⁷ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς ²² αὐτῶν
 καθαρὸν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ⁴ ὅτι παρομοιάζετε ²³ 27
 τάφοις ²⁴ κεκονιameνοις, ²⁵ οἵτινες ἔξωθεν ¹⁶ μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ²⁶
 ἔσωθεν ¹⁸ δὲ γέμουσιν ¹⁹ ὀστέων ²⁷ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. ²⁸ 28

¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ² θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ³ ἐπάνω, above, over (gen). ⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁶ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ⁷ ἄνηθον, ου, τό, dill, anise. ⁸ κύμινον, ου, τό, cummin, cummin. ⁹ βαρύν, heavy, burdensome. ¹⁰ κἀκεῖνος, and he, and she. ¹¹ ὁδηγός, οὔ, ὁ, leader, guide. ¹² διϋλίζω, filter out, strain out. ¹³ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁵ καταπίνω, drink down, swallow. ¹⁶ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ¹⁷ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ¹⁸ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁹ γέμω, fill, am full of. ²⁰ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ²¹ ἐντός, inside, among. ²² ἐκτός, aside from, besides. ²³ παρομοιάζω, be like, resemble. ²⁴ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ²⁵ κονιάω, whitewash. ²⁶ ὡραίος, beautiful, fair. ²⁷ ὀστέον, τό, bone. ²⁸ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity.

Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν¹ μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι,
ἔσωθεν² δὲ μεστοί³ ἔστε ὑποκρίσεως⁴ καὶ ἀνομίας.⁵

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς 29
τάφους⁷ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε⁸ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ 30
λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν
κοινωνοί⁹ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε 31
ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἔστε τῶν φονευσάντων¹⁰ τοὺς προφήτας: καὶ ὑμεῖς 32
πληρώσατε τὸ μέτρον¹¹ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὁφεις,¹² γεννήματα¹³ 33
ἐχιδνῶν,¹⁴ πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;¹⁵ Διὰ τοῦτο, 34
ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς¹⁶ καὶ
γραμματεῖς: καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν
μαστιγώσετε¹⁷ ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν: ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς 35
γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹⁸
υἱοῦ Βαραχίου,¹⁹ ὃν ἐφονεύσατε¹⁰ μεταξὺ²⁰ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ
θυσιαστηρίου.²¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἥξει πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν 36
γενεὰν ταύτην.

¹ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ² ἔσωθεν, from within, within. ³ μεστός, full. ⁴ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁵ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁶ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁸ κοσμέω, adorn, put into order. ⁹ κοινωνός, οὗ, ὁ, partner, sharer. ¹⁰ φονεύω, kill, murder. ¹¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹² ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁴ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁵ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁶ σοφός, wise. ¹⁷ μαστιγώω, whip, lash. ¹⁸ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁹ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ²⁰ μεταξύ, between, after. ²¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφῆτας καὶ 37
 λιθοβολοῦσα¹ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις² ἠθέλησα
 ἐπισυναγαγεῖν³ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον⁴ ἐπισυνάγει³ ὄρνις⁵ τὰ
 νοσσία⁶ ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,⁷ καὶ οὐκ ἠθέλησατε. Ἰδοὺ, ἀφίεται 38
 ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδῃτε ἀπ' ἄρτι 39
 ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ προσῆλθον οἱ 24
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι⁸ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς⁹ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ 2
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
 μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁰

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹¹ προσῆλθον αὐτῷ οἱ 3
 μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
 σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας,¹² καὶ τῆς συντελείας¹³ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5
 Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ
 χριστός: καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν 6
 πολέμους¹⁴ καὶ ἀκοὰς¹⁵ πολέμων:¹⁴ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε:¹⁶ δεῖ γὰρ
 πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὕτω ἐστὶν τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος 7
 ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν: καὶ ἔσονται λιμοὶ¹⁷ καὶ λοιμοὶ

¹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ² ποσάκις, how often? how often. ³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁴ τρόπος, οὐ, ὁ, manner, way. ⁵ ὄρνις, ἰθος, ἡ, hen, bird. ⁶ νοσσίον, οὐ, τό, young bird, nestling. ⁷ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ⁸ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁹ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹⁰ καταλύω, destroy, lodge. ¹¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹² παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹⁴ πόλεμος, οὐ, ὁ, war, battle. ¹⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁶ θροέω, disturb, agitate. ¹⁷ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ¹⁸ λοιμός, οὐ, ὁ, pestilence, plague.

καὶ σεισμοὶ¹ κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.² Τότε 8
 παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε
 μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε 10
 σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ
 μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται³ ἐγερθήσονται, 11
 καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι⁴ τὴν ἀνομίαν,⁵ 12
 ψυγήσεται⁶ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν: ὁ δὲ ὑπομείνας⁷ εἰς τέλος, οὗτος 13
 σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν 14
 ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ⁸ εἰς μαρτύριον⁹ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν: καὶ τότε ἥξει
 τὸ τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹⁰ τῆς ἐρημώσεως,¹¹ τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιήλ 15
 τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω¹² – τότε 16
 οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη: ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος¹³ μὴ 17
 καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ 18
 ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹⁴ 19
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹⁵ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 20
 Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹⁶ ὑμῶν χειμῶνος,¹⁷ μηδὲ
 σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα¹⁸ οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς 21
 κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹⁹ 22

¹ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ² ὠδίν, ἵνος, ἡ, birth pang, agony. ³ ψευδοπροφήτης, οὐ, ὁ, false prophet. ⁴ πληθύνω, multiply, increase. ⁵ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁶ ψύχω, cool, grow cold. ⁷ ὑπομένω, tarry, endure. ⁸ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹¹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁴ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁶ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹⁷ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹⁸ οἷος, such as, of what kind. ¹⁹ κολοβόω, curtail, shorten.

αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθῃ πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹
 κολοβωθήσονται² αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, 23
 ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ 24
 ψευδόχριστοι³ καὶ ψευδοπροφήται,⁴ καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ
 τέρατα,⁵ ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.¹ Ἰδοὺ, 25
 προείρηκα⁶ ὑμῖν. Ἐάν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ 26
 ἐξέλθῃτε· Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,⁷ μὴ πιστεύσητε. Ὡςπερ γὰρ ἡ 27
 ἀστραπή⁸ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν⁹ καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,¹⁰
 οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν 28
 ᾖ τὸ πτώμα,¹² ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.¹³

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος 29
 σκοτισθήσεται,¹⁴ καὶ ἡ σελήνη¹⁵ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁶ αὐτῆς, καὶ οἱ
 ἀστέρες¹⁷ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν
 σαλευθήσονται.¹⁸ Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ 30
 ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται¹⁹ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς,
 καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
 οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς 31
 ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος²⁰ φωνῆς μεγάλης, καὶ
 ἐπισυνάξουσιν²¹ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων,

¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ² κολοβόω, curtail, shorten. ³ ψευδόχριστος, ου, ό, false Christ or Messiah, false Christ. ⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ⁵ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁷ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁸ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁰ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹¹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹² πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹³ ἀετός, οὔ, ό, eagle, vulture. ¹⁴ σκοτίζω, darken. ¹⁵ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹⁶ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁷ ἀστήρ, ος, ό, star. ¹⁸ σαλεύω, shake, excite. ¹⁹ κόπτω, strike, smite. ²⁰ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ²¹ ἐπισυνάγω, gather, gather together.

ἀπ' ἄκρων¹ οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς² μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἤδη ὁ κλάδος³ αὐτῆς 32
 γένηται ἀπαλός,⁴ καὶ τὰ φύλλα⁵ ἐκφύη,⁶ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ
 θέρος:⁷ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι 33
 ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ 34
 αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 35
 παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς 36
 ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,
 εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὡς περ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,⁸ οὕτως 37
 ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς περ γὰρ ἦσαν ἐν 38
 ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ¹⁰ τρώγοντες¹¹ καὶ πίνοντες,
 γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες,¹² ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁸ εἰς τὴν
 κιβωτόν,¹³ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹⁰ καὶ ἤρεν 39
 ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε 40
 δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. 41
 Δύο ἀλήθουσαι¹⁴ ἐν τῷ μύλῳ:¹⁵ μία παραλαμβάνεται, καὶ μία
 ἀφίεται. Γρηγορεῖτε¹⁶ ὅν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν 42
 ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης¹⁷ ποῖα 43
 φυλακῇ ὁ κλέπτῃς¹⁸ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁶ ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν¹⁹
 διορυγῆναι²⁰ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοί:²¹ 44

¹ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ² συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ³ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁴ ἀπαλός, tender. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁷ θέρος, ους, τό, summer. ⁸ Νῶε, ὁ, Noah. ⁹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹⁰ κατακλυσμός, οὔ, ὁ, flood, deluge. ¹¹ τρώγω, gnaw, crunch. ¹² ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹³ κιβωτός, οὔ, ἡ, wooden box, ark. ¹⁴ ἀλήθω, grind. ¹⁵ μύλων, mill-house. ¹⁶ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁷ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁸ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹⁹ εἴω, permit, allow. ²⁰ διορύσσω, break through, break in. ²¹ ἑτοιμος, ready, prepared.

ὅτι ἤ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς ἄρα¹ ἐστὶν ὁ 45
 πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,² ὃν κατέστησεν³ ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς
 θεραπείας⁴ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν⁵ ἐν καιρῷ; 46
 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ εὕρῃσει
 ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν 47
 αὐτοῦ καταστήσει³ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ 48
 καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει⁶ ὁ κύριός μου ἔλθεῖν, καὶ ἄρξῃται τύπτειν⁷ 49
 τοὺς συνδούλους,⁸ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων,⁹ ἥξει ὁ 50
 κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,¹⁰ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ
 γινώσκει, καὶ διχοτομήσει¹¹ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν 51
 ὑποκριτῶν¹² θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹³ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁴ τῶν
 ὀδόντων.¹⁵

Τότε ὁμοιωθήσεται¹⁶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις,¹⁷ αἵτινες 25
 λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁸ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁹ τοῦ
 νυμφίου.²⁰ Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,² καὶ αἱ πέντε μωραί.²¹ 2
 Αἵτινες μωραί,²¹ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁸ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ'
 ἑαυτῶν ἔλαιον:²² αἱ δὲ φρόνιμοι² ἔλαβον ἔλαιον²² ἐν τοῖς ἀγγείοις²³ 4
 αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων¹⁸ αὐτῶν. Χρονίζοντος⁶ δὲ τοῦ νυμφίου,²⁰ 5
 ἐνύσταξαν²⁴ πᾶσαι καὶ ἐκάθειδον.²⁵ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ²⁶ 6

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² φρόνιμος, prudent, wise. ³ καθίστημι, set, constitute. ⁴ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ⁵ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁶ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁷ τύπτω, smite, beat. ⁸ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁹ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁰ προσδοκάω, wait for, look for. ¹¹ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ¹² ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹³ κλαυθμός, οὗ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁴ βρυγμός, οὗ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁵ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁶ ὁμοιώω, make like, liken. ¹⁷ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁸ λαμπάς, ἁδός, ἡ, torch, lamp. ¹⁹ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ²⁰ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ²¹ μωρός, foolish, stupid. ²² ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ²³ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ²⁴ νυστάζω, become drowsy, doze. ²⁵ καθεύδω, sleep. ²⁶ κραυγή, ἡς, ἡ, outcry, crying.

γέγονεν, Ἰδοῦ, ὁ νυμφίος¹ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν² αὐτοῦ. 7
 Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι³ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν⁴ τὰς
 λαμπάδας⁵ αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ⁶ ταῖς φρονίμοις⁷ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ 8
 τοῦ ἐλαίου⁸ ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες⁵ ὑμῶν σβέννυνται.⁹ Ἀπεκρίθησαν 9
 δὲ αἱ φρονίμοι,⁷ λέγουσαι, Μήποτε οὐκ ἀρκέση¹⁰ ἡμῖν καὶ ὑμῖν:
 πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας¹¹ καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.
 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος:¹ καὶ αἱ ἑτοιμοὶ¹² 10
 εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,¹³ καὶ ἐκλείσθη¹⁴ ἡ θύρα. 11
 Ὑστερον¹⁵ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,³ λέγουσαι, Κύριε,
 κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ 12
 οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε¹⁶ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν 13
 ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
 Ὡς περ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹⁷ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
 παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὃ μὲν ἔδωκεν πέντε 15
 τάλαντα,¹⁸ ὃ δὲ δύο, ὃ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ
 ἀπεδήμησεν¹⁷ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα¹⁸ λαβὼν 16
 εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.¹⁸ Ὡσαύτως¹⁹ 17
 καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν²⁰ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν 18
 ἀπελθὼν ὥρυξεν²¹ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν²² τὸ ἀργύριον²³ τοῦ

¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ² ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ⁵ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁶ μωρός, foolish, stupid. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁹ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁰ ἀρκέω, assist, suffice. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² ἑτοιμος, ready, prepared. ¹³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁶ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁷ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁸ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹⁹ ὡσαύτως, likewise. ²⁰ κερδαίνω, gain, win. ²¹ ὀρύσσω, dig, dig out. ²² ἀποκρύπτω, hide, conceal. ²³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel.

κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων 19
 ἐκείνων, καὶ συναίρει¹ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε 20
 τάλαντα² λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,² λέγων, Κύριε,
 πέντε τάλαντά² μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα² ἐκέρδησα³
 ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁴ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, 21
 ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:⁵ εἵσελθε εἰς τὴν
 χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα² λαβὼν 22
 εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά² μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα²
 ἐκέρδησα³ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁴ δοῦλε ἀγαθὲ 23
 καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:⁵ εἵσελθε
 εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον² 24
 εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς⁶ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων⁷
 ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν⁸ οὐ διεσκορπίσας:⁹ καὶ 25
 φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα¹⁰ τὸ τάλαντόν² σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ
 σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ 26
 ὀκνηρὲ,¹¹ ἤδεις ὅτι θερίζω⁷ ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν⁸ οὐ
 διεσκορπίσα:⁹ ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹² μου τοῖς τραπεζίταις,¹³ 27
 καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην¹⁴ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.¹⁵ Ἄρατε οὖν ἀπ' 28
 αὐτοῦ τὸ τάλαντον,² καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα.² Τῷ γὰρ 29
 ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,

¹ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ κερδαίνω, gain, win. ⁴ εὖ, well, well done. ⁵ καθίστημι, set, constitute. ⁶ σκληρός, hard, rough. ⁷ θερίζω, reap, gather. ⁸ ὅθεν, from where, from which. ⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁰ κρύπτω, conceal, hide. ¹¹ ὀκνηρός, lazy, idle. ¹² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹³ τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker. ¹⁴ κομίζω, receive, bring. ¹⁵ τόκος, ου, ὁ, interest, usury.

καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹ δοῦλον ἐκβάλετε 30
εἰς τὸ σκοτός τὸ ἐξώτερον.² Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς³ καὶ ὁ βρυγμὸς⁴
τῶν ὀδόντων.⁵

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ 31
ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ 32
συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ⁶ αὐτοὺς
ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν⁷ ἀφορίζει⁶ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν
ἐρίφων⁸· καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια⁹ 33
ἐξ εὐωνύμων.¹⁰ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,¹¹ οἱ 34
εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε¹² τὴν ἡτοιμασμένην
ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς¹³ κόσμου. Ἐπείνασα¹⁴ γάρ, καὶ 35
ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα,¹⁵ καὶ ἐποτίσατέ¹⁶ με· ξένος¹⁷ ἦμην, καὶ
συνηγάγετέ με· γυμνός,¹⁸ καὶ περιεβάλετέ¹⁹ με· ἡσθένησα, καὶ 36
ἐπεσκέψασθέ²⁰ με· ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε 37
ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε σε εἶδομεν
πεινῶντα,¹⁴ καὶ ἐθρέψαμεν;²¹ ἢ διψῶντα,¹⁵ καὶ ἐποτίσαμεν;¹⁶ Πότε 38
δέ σε εἶδομεν ξένον,¹⁷ καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν,¹⁸ καὶ
περιεβάλομεν;¹⁹ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ 39
ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω 40

¹ ἀχρεῖος, useless, worthless. ² ἐξώτερος, outer, outside. ³ κλαυθμὸς, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁴ βρυγμὸς, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁵ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁶ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁷ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁸ ἐρίφος, οὐ, ὁ, young goat, kid. ⁹ ἐρίφιον, οὐ, τό, goat, kid. ¹⁰ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² κληρονομέω, inherit, obtain. ¹³ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ¹⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁵ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁷ ξένος, strange, stranger. ¹⁸ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁹ περιβάλλω, put around, clothe. ²⁰ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ²¹ τρέφω, make to grow, nourish.

ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν
 ἐλαχίστων,¹ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων,² 41
 Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ καταραμένοι,³ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
 ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα⁴ γάρ, 42
 καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,⁵ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ⁶ με: ξένος⁷ 43
 ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: γυμνός,⁸ καὶ οὐ περιεβάλετέ⁹ με:
 ἀσθενής, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ¹⁰ με. Τότε 44
 ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν
 πεινῶντα,⁴ ἢ διψῶντα,⁵ ἢ ξένον,⁷ ἢ γυμνόν,⁸ ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ,
 καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν 45
 λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹ οὐδὲ
 ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹¹ αἰώνιον: οἱ δὲ 46
 δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν 26
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, 2
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε 3
 συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ
 λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν¹² τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,¹³ καὶ 4
 συνεβουλεύσαντο¹⁴ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ¹⁵ κρατήσωσιν καὶ
 ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος¹⁶ γένηται 5

¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ καταράομαι, curse. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ ξένος, strange, stranger. ⁸ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁹ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁰ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹¹ κόλασις, εὖς, ἡ, punishment, chastisement. ¹² αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹³ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁴ συμβουλεύω, plot, advise. ¹⁵ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot.

ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ¹ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος 6
 τοῦ λεπροῦ,² προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον³ μύρου⁴ ἔχουσα 7
 βαρυτίμου,⁵ καὶ κατέχεεν⁶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.⁷ 8
 Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,⁸ λέγοντες, Εἰς τί ἡ
 ἀπώλεια⁹ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον⁴ πραθῆναι¹⁰ πολλοῦ, 9
 καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹¹ 10
 παρέχετε¹² τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε 11
 γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. 12
 Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον⁴ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ
 ἐνταφιάσαι¹³ με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ 13
 εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν
 αὕτη εἰς μνημόσυνον¹⁴ αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ 14
 λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης,¹⁵ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί 15
 θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ
 τριάκοντα¹⁶ ἀργύρια,¹⁷ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν¹⁸ ἵνα αὐτόν 16
 παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων¹⁹ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες 17
 αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν, 18
 Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,²⁰ καὶ εἴπατε αὐτῷ, Ὁ

¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ² λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ³ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁴ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁵ βαρυτίμος, very expensive, very precious. ⁶ καταχέω, pour out, down. ⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁰ πιπράσκω, sell. ¹¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹² παρέχω, offer, afford. ¹³ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ¹⁴ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ¹⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁸ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹⁹ ἁζύμος, unleavened, paschal feast. ²⁰ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so.

διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν· πρὸς σε ποιῶ τὸ
 Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς 19
 συνέταξεν¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα. Ὁψίας² δὲ 20
 γενομένης ἀνέκειτο³ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, 21
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι 22
 σφόδρα⁴ ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι⁵ ἐγὼ εἰμι, κύριε;
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας⁶ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ⁷ τὴν 23
 χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 24
 γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
 ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι⁵ ἐγὼ 25
 εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ 26
 Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁸ καὶ ἐδίδου τοῖς
 μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ 27
 λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε
 ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς 28
 διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν⁹ ἁμαρτιῶν. Λέγω 29
 δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος¹⁰ τῆς
 ἀμπέλου,¹¹ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου.

¹ συντάσσω, arrange, direct. ² ὄψιος, late. ³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ ἐμβάπτω, dip, dip into. ⁷ τρύβλιον, οὐ, τό, bowl, dish. ⁸ κλάω, break. ⁹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ¹⁰ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹¹ ἀμπέλος, οὐ, ἡ, vine.

Καὶ ὑμνήσαντες¹ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.² 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ 31

ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ, Πατάξω³ τὸν ποιμένα,⁴ καὶ

διασκορπισθήσεται⁵ τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς.⁶ Μετὰ δὲ τὸ 32

ἐγερθῆναί με, προάξω⁷ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 33

Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ

οὐδέποτε⁸ σκανδαλισθήσομαι. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι 34

ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν⁹ ἀλέκτορα¹⁰ φωνῆσαι, τρίς¹¹ ἀπαρνήσῃ¹²

με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Καὶ¹³ δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε 35

ἀπαρνήσωμαι.¹² Ὅμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹⁴ λεγόμενον Γεθσημανῆ,¹⁵ 36

καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,¹⁶ ἕως οὔ ἀπελθὼν

προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς 37

Ζεβεδαίου,¹⁷ ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.¹⁸ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ 38

Ἰησοῦς, Περίλυπός¹⁹ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ

γρηγορεῖτε²⁰ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ 39

πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν

ἐστὶν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὥς ἐγὼ

θέλω, ἀλλ' ὥς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει 40

¹ ὑμνέω, sing to, praise. ² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ³ πατάσσω, strike, smite. ⁴ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁶ ποιμνῆ, ης, ἡ, flock. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ πρὶν, before, formerly. ¹⁰ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹¹ τρίς, thrice, three times. ¹² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹³ καὶ, and if, even if. ¹⁴ χωρίον, ου, τό, place, field. ¹⁵ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹⁶ αὐτοῦ, there, here. ¹⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁸ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ²⁰ γρηγορέω, watch, keep watch.

αὐτοὺς καθεύδοντας,¹ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε
 μίαν ὥραν γρηγορήσαι² μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε² καὶ προσεύχεσθε, ἵνα 41
 μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.³ Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,⁴ ἡ δὲ σὰρξ
 ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ 42
 μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ
 αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει αὐτοὺς 43
 πάλιν καθεύδοντας:¹ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.⁵ 44
 Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν
 λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει 45
 αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.⁶ Ἰδοῦ, ἤγγικεν ἡ ὥρα,
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. 46
 Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοῦ, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.
 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' 47
 αὐτοῦ ὄχλος πολλὸς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁷ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων
 καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς 48
 σημεῖον, λέγων, Ὁν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν. Καὶ 49
 εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν⁸
 αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁹ ἐφ' ᾧ πάρει;¹⁰ Τότε 50
 προσελθόντες ἐπέβαλον¹¹ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν
 αὐτόν. Καὶ ἰδοῦ, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνει¹² τὴν χεῖρα, 51

¹ καθεύδω, sleep. ² γρηγορέω, watch, keep watch. ³ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁴ πρόθυμος, willing, ready. ⁵ βαρέω, burden, weigh down. ⁶ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁷ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree. ⁸ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁹ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ¹⁰ πάρειμι, be present, have arrived. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

ἀπέσπασεν¹ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας² τὸν δοῦλον τοῦ
 ἀρχιερέως ἀφείλεν³ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁴ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 52
 Ἀπόστρεψόν⁵ σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ
 λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθάνουσι. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ 53
 δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι
 πλείους ἢ δώδεκα λεγεώνας⁶ ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ 54
 γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς 55
 ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστὴν⁷ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων⁸
 συλλαβεῖν⁹ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην¹⁰ διδάσκων ἐν τῷ
 ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα 56
 πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες
 ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹¹ πρὸς Καϊάφαν¹² τὸν 57
 ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ 58
 Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,¹³ ἕως τῆς αὐλῆς¹⁴ τοῦ
 ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω¹⁵ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹⁶ ἰδεῖν
 τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον¹⁷ ὅλον 59
 ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν¹⁸ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν¹⁹
 αὐτόν, καὶ οὐχ εἴρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων²⁰ προσελθόντων, 60

¹ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ² πατάσσω, strike, smite. ³ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁴ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁵ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁶ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁷ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ⁸ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁰ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹¹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁵ ἔσω, within, inside. ¹⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁸ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ¹⁹ θανατώω, put to death, subdue. ²⁰ ψευδομαρτυς, υρος, ὁ, false witness.

οὐχ εὔρον. Ὑστερον¹ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες² εἶπον, 61
 Οὗτος ἔφη, Δύναμαι καταλῦσαι³ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν
 ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, 62
 Οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς 63
 ἐσιώπα.⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω⁶ σε κατὰ
 τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε 64
 τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ
 ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν 65
 τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν
 μαρτύρων; Ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν⁸ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν 66
 δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος⁹ θανάτου ἐστίν. Τότε 67
 ἐνέπτυσαν¹⁰ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν¹¹ αὐτόν: οἱ δὲ
 ἐρράπισαν,¹² λέγοντες, Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστιν ὁ 68
 παῖσας¹³ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:¹⁴ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία 69
 παιδίσκη,¹⁵ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.¹⁶ Ὁ δὲ 70
 ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. 71
 Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,¹⁷ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει
 αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.¹⁸ Καὶ πάλιν 72

¹ ὕστερον, lastly, afterward. ² ψευδόμαρτυς, υἱός, ὁ, false witness. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ⁷ διαρρήσσω, tear asunder. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁹ ἐνοχος, involved in, liable. ¹⁰ ἐμπτύω, spit upon. ¹¹ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹² ραπίζω, slap, strike. ¹³ παίω, strike, hit. ¹⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁵ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ¹⁶ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁷ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹⁸ Ναζωραῖος, οὐ, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth.

ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου¹ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ 73
 προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς² καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν
 εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά³ σου δῆλόν⁴ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο 74
 καταθεματίζειν⁵ καὶ ὁμνύειν ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ
 εὐθέως ἀλέκτωρ⁶ ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη⁷ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος 75
 τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν⁸ ἀλέκτορα⁶ φωνῆσαι, τρίς⁹
 ἀπαρνήσῃ¹⁰ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.¹¹

Πρωῖα¹² δὲ γενομένης, συμβούλιον¹³ ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατώσαι¹⁴ αὐτόν: καὶ 2
 δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον¹⁵ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ¹⁶
 Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.¹⁷

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹⁸ μεταμεληθεὶς¹⁹ 3
 ἀπέστρεψεν²⁰ τὰ τριάκοντα²¹ ἀργύρια²² τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
 πρεσβυτέροις, λέγων, Ἡμαρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.²³ Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας²⁴ τὰ ἀργύρια²² ἐν τῷ ναῷ, 5
 ἀνεχώρησεν:²⁵ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο.²⁶ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ 6
 ἀργύρια²² εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,²⁷ ἐπεὶ
 τιμὴ αἱματός ἐστιν. Συμβούλιον¹³ δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν 7

¹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ λαλιά, ᾤα, ἡ, speech, way of talking. ⁴ δῆλος, clear, evident. ⁵ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ⁶ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁷ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁸ πρὶν, before, formerly. ⁹ τρίς, thrice, three times. ¹⁰ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ¹¹ πικρῶς, bitterly. ¹² πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹³ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁴ θανατόω, put to death, subdue. ¹⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁶ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹⁷ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁸ κατακρίνω, condemn. ¹⁹ μεταμέλομαι, regret, repent. ²⁰ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ²¹ τριάκοντα, thirty, 30. ²² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ²³ ἁθῶς, innocent, guiltless. ²⁴ ρίπτω, throw, cast. ²⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁶ ἀπάγχω, choke, strangle. ²⁷ Κορβᾶν, gift to God, corban.

τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹ εἰς ταφὴν² τοῖς ξένοις.³ Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς 8
 ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν 9
 διὰ Ἰερεμίου⁴ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα⁵
 ἀργύρια,⁶ τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,⁷ ὃν ἐτιμήσαντο⁷ ἀπὸ υἱῶν
 Ἰσραὴλ: καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹ καθὰ⁸ 10
 συνέταξέν⁹ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος:¹⁰ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 11
 ἡγεμὼν,¹⁰ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη
 αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι¹¹ αὐτὸν ὑπὸ τῶν 12
 ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει 13
 αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;¹² Καὶ 14
 οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα
 λίαν.¹³ Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει¹⁴ ὁ ἡγεμὼν¹⁰ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ 15
 δέσμιον,¹⁵ ὃν ᾗθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον¹⁵ ἐπίσημον,¹⁶ λεγόμενον 16
 Βαραββᾶν.¹⁷ Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα 17
 θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν,¹⁷ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν
 ; Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹⁸ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ 18
 ἐπὶ τοῦ βήματος,¹⁹ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα,
 Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ’

¹ κεραμεύς, ἑως, ὁ, potter. ² ταφή, ἦς, ἡ, burial, burial place. ³ ξένος, strange, stranger. ⁴ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ τιμάω, honor, value at a price. ⁸ καθὰ, just as, as. ⁹ συντάσσω, arrange, direct. ¹⁰ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹¹ κατηγορέω, accuse, charge. ¹² καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹³ λίαν, greatly, very. ¹⁴ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁵ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ¹⁶ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ¹⁷ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹⁸ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁹ βῆμα, τος, τό, judgment seat.

ὄναρ¹ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς 20
 ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,² τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. 21
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν³ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο
 ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.² Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί 22
 οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες,
 Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν³ ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ 23
 περισσῶς⁴ ἔκραζον, λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι 24
 οὐδὲν ὠφελεῖ,⁵ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος⁶ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ,
 ἀπενίψατο⁷ τὰς χεῖρας ἀπέναντι⁸ τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός⁹ εἰμι ἀπὸ
 τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ 25
 λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε 26
 ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:² τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας¹⁰
 παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος,³ παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ 27
 πραιτώριον,¹¹ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν:¹² καὶ 28
 ἐκδύσαντες¹³ αὐτόν, περιέθηκαν¹⁴ αὐτῷ χλαμύδα¹⁵ κοκκίνην.¹⁶ Καὶ 29
 πλέξαντες¹⁷ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,¹⁸ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
 αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹⁹ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ γονυπετήσαντες²⁰
 ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον²¹ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν

¹ ὄναρ, τό, dream. ² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ³ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁷ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁸ ἀπέναντι, over against, before. ⁹ ἄθῳος, innocent, guiltless. ¹⁰ φραγελλόω, flog, scourge. ¹¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹² σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹³ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁴ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁵ χλαμύς, ὅδος, ἡ, mantle, robe. ¹⁶ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁷ πλέκω, plait, weave. ¹⁸ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²⁰ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ²¹ ἐμπαίζω, mock.

Ἰουδαίων· καὶ ἐμπτύσαντες¹ εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,² καὶ 30
 ἔτυπτον³ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν⁴ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁵ 31
 αὐτὸν τὴν χλαμύδα,⁶ καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ
 ἀπήγαγον⁷ αὐτὸν εἰς τὸ σταυρώσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,⁸ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον 32
 ἠγγάρευσαν⁹ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον 33
 λεγόμενον Γολγοθᾶ,¹⁰ ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου¹¹ Τόπος, ἔδωκαν 34
 αὐτῷ πιεῖν ὄξος¹² μετὰ χολῆς¹³ μεμιγμένον·¹⁴ καὶ γευσάμενος¹⁵ οὐκ
 ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο¹⁶ τὰ ἱμάτια 35
 αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.¹⁷ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ 36
 ἐπέθηκαν ἐπάνω¹⁸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν¹⁹ αὐτοῦ
 γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε 38
 σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί,²⁰ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ
 εὐωνύμων.²¹ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι²² ἐβλασφήμουν αὐτόν, 39
 κινεῦντες²³ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων²⁴ τὸν 40
 ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ
 θεοῦ, κατὰβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 41
 ἐμπαίζοντες⁴ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ
 Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ 42

¹ ἐμπτύω, spit upon. ² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ³ τύπτω, smite, beat. ⁴ ἐμπαίζω, mock. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ⁸ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁹ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹⁰ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹¹ κρανίον, ου, τό, skull. ¹² ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹³ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ¹⁴ μίγνυμι, mix, mingle. ¹⁵ γεύομαι, taste, experience. ¹⁶ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁷ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ²⁰ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²² παραπορεύομαι, go beside, go past. ²³ κινέω, move, stir. ²⁴ καταλύω, destroy, lodge.

βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ
 πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω¹ νῦν αὐτόν, 43
 εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ² 44
 οἱ συσταυρωθέντες³ αὐτῷ ὠνειδίζον⁴ αὐτόν.
 Ἀπὸ δὲ ἑκτης⁵ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. 45
 Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην⁶ ὥραν ἀνεβόησεν⁷ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, 46
 λέγων, Ἥλί,⁸ Ἥλί,⁸ λιμὰ⁹ σαβαχθανί;¹⁰ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ μου, Θεέ
 μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;¹¹ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων ἀκούσαντες 47
 ἔλεγον ὅτι Ἥλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν¹² εἰς ἕξ αὐτῶν, 48
 καὶ λαβὼν σπόγγον,¹³ πλήσας τε ὄξους,¹⁴ καὶ περιθεὶς¹⁵ καλάμῳ,¹⁶
 ἐπότιζεν¹⁷ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται 49
 Ἥλιας σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράζας φωνῇ μεγάλῃ 50
 ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοὺ, τὸ καταπέτασμα¹⁸ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη¹⁹ 51
 εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²⁰ ἕως κάτω:²¹ καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη:²² καὶ αἱ πέτραι²³
 ἐσχίσθησαν:¹⁹ καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ σώματα τῶν 52
 κεκοιμημένων²⁴ ἀγίων ἠγέρθη: καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ 53
 τὴν ἔγερσιν²⁵ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ
 ἐνεφανίσθησαν²⁶ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος²⁷ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 54
 τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν²⁸ καὶ τὰ γενόμενα,

¹ ῥύομαι, rescue, save. ² ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ³ συσταυρόω, crucify together with. ⁴ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁵ ἕκτος, sixth. ⁶ ἕνατος, ninth. ⁷ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁸ ἡλί, Eli, my God. ⁹ λιμὰ, why. ¹⁰ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹¹ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹² τρέχω, run, exercise myself. ¹³ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ¹⁴ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ¹⁵ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁶ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁷ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁸ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁹ σχίζω, split, separate. ²⁰ ἄνωθεν, from above, again. ²¹ κάτω, down, below. ²² σείω, shake. ²³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁴ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ²⁵ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ²⁶ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ²⁷ ἑκατοντάρχης, centurion. ²⁸ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm.

ἐφοβήθησαν σφόδρα,¹ λέγοντες, Ἀληθῶς² θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν 55
 δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν³ θεωροῦσαι, αἵτινες
 ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν 56
 αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ⁵
 μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.⁶

Ὁψίας⁷ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας,⁸ 57
 τοῦνομα⁹ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν¹⁰ τῷ Ἰησοῦ: οὗτος 58
 προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ
 Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ 59
 Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν¹¹ αὐτὸ σινδόνι¹² καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ 60
 καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν¹³ ἐν τῇ πέτρᾳ:¹⁴ καὶ
 προσκυλίσας¹⁵ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ 61
 ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι
 τοῦ τάφου.¹⁷

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹⁸ ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,¹⁹ συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν²⁰ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος²¹ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς
 ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι²² τὸν τάφον¹⁷ ἕως τῆς 64

¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ² ἀληθῶς, truly, really. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ Ἰωσὴς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁹ τοῦνομα, by name. ¹⁰ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹¹ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹² σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹³ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁵ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁶ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁷ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹⁸ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁹ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ²⁰ μνησθῆναι, remember, recall. ²¹ πλάνος, deceiver, misleading. ²² ἀσφαλίζω, make secure, fasten.

τρίτης ἡμέρας: μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ἥγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη² χείρων³ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, 65
Ἔχετε κουστωδίαν:⁴ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁵ ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ 66
πορευθέντες ἠσφάλισαντο⁵ τὸν τάφον,⁶ σφραγίσαντες⁷ τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.⁴

Ὁψέ⁸ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ⁹ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν 28
Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁰ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρήσαι τὸν τάφον.⁶ 2
Καὶ ἰδού, σεισμὸς¹¹ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹² τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹³ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹⁴ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹⁵ καὶ τὸ 3
ἔνδυμα¹⁶ αὐτοῦ λευκὸν ὥσει¹⁷ χιών.¹⁸ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ 4
ἐσείσθησαν¹⁹ οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 5
ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς: οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: ἡγέρθη γάρ, 6
καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,²⁰ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο²¹ ὁ κύριος. Καὶ 7
ταχὺ²² πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἥγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἰδού, προάγει²³ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε: ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ²² ἀπὸ τοῦ μνημείου 8

¹ κλέπτω, steal. ² πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ³ χείρων, worse. ⁴ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁵ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁶ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁷ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁸ ὁψέ, long after, late. ⁹ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹⁰ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹¹ σεισμὸς, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹² ἀποκυλίω, roll away. ¹³ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁴ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹⁵ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁶ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁷ ὥσει, like, about. ¹⁸ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ¹⁹ σείω, shake. ²⁰ δεῦτε, come!. ²¹ κείμαι, lie, be laid. ²² ταχύ, quickly, speedily. ²³ προάγω, lead forth, go before.

μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον¹ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ, ⁹
Ἰησοῦς ἀπῆντησεν² αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι
ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει ¹⁰
αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς
μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, τινὲς τῆς κουστωδίας³ ἐλθόντες εἰς τὴν ¹¹
πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ ¹²
συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁴ τε λαβόντες,
ἀργύρια⁵ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες, Εἴπατε ὅτι Οἱ ¹³
μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν⁶ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.⁷
Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,⁸ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, ¹⁴
καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους⁹ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁵ ¹⁵
ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη¹⁰ ὁ λόγος οὗτος παρὰ
Ἰουδαίοις μέχρι¹¹ τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα¹² μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ¹³ ¹⁶
ἐτάξατο¹⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: ¹⁷
οἱ δὲ ἐδίστασαν.¹⁵ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, ¹⁸
Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες ¹⁹

¹ τρέχω, run, exercise myself. ² ἀπαντάω, meet, encounter. ³ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁴ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁸ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ⁹ ἀμέριμος, free from care, free from anxiety. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ μέχρι, until, as far as (gen). ¹² ἑνδεκα, eleven, 11. ¹³ οὗ, where, when. ¹⁴ τάσσω, arrange, appoint. ¹⁵ διστάζω, doubt, waver.

μαθητεύσατέ¹ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: διδάσκοντες 20
αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην² ὑμῖν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν
εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας³ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ² ἐντέλλομαι, command, give orders. ³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.